Pust i običaji na Zvonećoj

Puž, Natali

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:457699

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

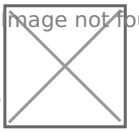
Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NATALI PUŽ

PUST I OBIČAJI NA ZVONEĆOJ

Završni rad

Pula, rujan, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NATALI PUŽ

PUST I OBIČAJI NA ZVONEĆOJ

Završni rad

JMBAG: 0112049409

Studijski smjer: Stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Usmena zavičajna baština
Znanstveno područje: Humanističke znanosti
Znanstveno polje: Filologija
Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti
Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, rujan, 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Natali Puž, kandidatkinja za prvostupnicu Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to prikazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Natali Puž, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "*Pust* i običaji na Zvonećoj" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnim radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljene na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SAŽETAK

Pust i ostali običaji na Zvonećoj su veoma bogati i značajni za ovaj kraj. Cilj ovoga rada je prikazati složenu sliku tog značaja. No, svrha rada je, prije svega, nastojati na očuvanju tih običaja – posebice s najmlađima. U tome smislu, u radu se opširno i detaljno prikazuje sustavno njegovanje zvonejskih običaja u radu s najmlađima. Naime, za pravo i temeljito očuvanje zavičajne baštine, temeljni je preduvjet rad s djecom, kao s prenositeljima običaja u budućnosti. Kako Zvoneća nema više ustanovu predškolskog odgoja, prikazani su mogući aspekti i dosezi njegovanja konkretne baštine u predškolskom uzrastu.

Pri istraživanju, korištena je metoda promatranja, zatim povijesna metoda koja je proučavala povijesni razvitak Zvoneće, te metoda intervjua. Metodom intervjua postavljeno je nekoliko pitanja doc. dr. sc. Vjekoslavi Jurdani i Vedranu Ružiću.

KLJUČNE RIJEČI: Pust , Zvoneća, zvonejski običaji, rad s najmlađima, baština.

SUMMARY

Carneval and other customes in Zvoneca are very rich and important for this area. The objective of this elaborate is to show the complex image of that meaning. But the purpose of the elaborate is first of all to conserve that customes - especially by the youngest inhabitants. With that in mind, in elaborate it will be shown systematical nurturing of Zvoneca's customes when working with the youngest ones by using extensive and detailed approach. Namely, for proper and thorough conserving homeland's inheritance, the core perequisite is work with children like carriers of the customes to the future. As the Zvoneca has no preschool education institution anymore, the possible aspects and scopes of conserving the inheritance are shown for preschool age. During research, the observing and historical methods are used that was studying historical development of Zvoneca. The another method used was an interview method. By using interview method, some questions were asked to Vjekoslav Jurdana and Vedran Ruzic.

KEY WORDS: Pust, Zvoneca, Zvoneca's customes, work with the youngest, inheritance.

SADRŽAJ

1. UVOD ... 3
2. O POJMOVIMA KULTURNA ZAVIČAJNA BAŠTINA ... 4
2.1. MATERIJALNA I NEMATERIJALNA BAŠTINA OPĆINE MATULJI ... 5
2.2. *ZVONČARI* KAO BAŠTINA ... 8
3. CRKVA SVETOG ANTUNA ... 9
3.1. "ANTONJA" ... 11
3.2. "ANTONJICA" ... 12
4. O POVIJESTI SELA ZVONEĆA ... 13
5. *PUST* NA ZVONEĆOJ ... 15
5.1. "*ZVONEJSKI ZVONČARI*" I TRADICIONALNI OPHOD ... 16
5.2. IZGLED *ZVONČARA* NEKADA ... 18
5.3. "MIĆA *ZVONČARSKA* SMOTRA" ... 18
5.4. *PUSNA* HRANA ... 20
5.5. DAN *PUSTA* ... 21
6. "JARBOLA" ... 23
7. "ZVONEJSKE NJIVI", PREZIDI I DVORI ... 24
8. "ZVONEJSKI KANTURI" I ZBOR ... 29
9. "COUNTRY HOUSE ATELIER STARINA" ZVONEĆA ... 31
10. FRANJO MATETIĆ I NJEGOVE KNJIGE ... 32
11. PJESNIČKA ZBIRKA VJEKOSLAVE JURDANE "ZVONEJSKE LUMBRELI" ... 36
12. "ALA, ĆEMO JENU! ZVONEJSKI STARINSKI KANAT" ... 39
13. ANKETA ... 41
14. ZAKLJUČAK ... 46
LITERATURA ... 48
POPIS ILUSTRACIJA ... 51
PRILOZI ... 53

1. UVOD

Ovaj završni rad nastao je kao istraživanje na području sela Zvoneća, o čemu je objavljeno već nekoliko radova. Napisan je s ciljem da se razvije svijest o očuvanju kulturnih dobara i života jedne zajednice. Djeca imaju pravo što ranije upoznati kulturu, vrijednosti i običaje svog zavičaja.

Tema ovog rada je *Pust*[1] i običaji na Zvonećoj. Završnim radom se želi prikazati povijest Zvoneće i običaji vezani uz mjesto Zvoneća. Cilj i važnost rada je prenositi stare običaje i tradicije na mlađe generacije. U radu je korištena metoda istraživanja i analize putem ankete. Tom metodom dolazi se do toga da je ključno *pusne* običaje prenositi na mlade naraštaje kako se ne bi zaboravili.

Završni rad sastoji se od jedanaest glavnih poglavlja. U prvom poglavlju govorit će se općenito o pojmovima nematerijalna kulturna zavičajna baština, i o nematerijalnoj kulturnoj baštini Općine Matulji. Drugi dio rada posvećen je svetom Antunu i Crkvi svetog Antuna. Treći dio rada govori o povijesti sela Zvoneća, o nastanku mjesta i lokalnim znamenitostima. Četvrti dio rada odnosi se na pokladne običaje na Zvonećoj. Govorit će se o *zvončarima* i njihovom ophodu, opremi *zvončara*, bit će spomenuta tradicionalna jela toga kraja u pokladno vrijeme, "Mića *zvončarska* smotra" koja je važna zbog održavanja tradicije kod mlađih naraštaja, te sam *Pust* i njegovi običaji. U petom i šestom poglavlju može se tematizirati tradicionalno piće "Jarbola", autohtona vinska sorta na Zvonećoj, te o "Zvonejskim njivama", prezidima i dvorima. U sedmom i osmom poglavlju govoriti će se o "Zvonejskim *kanturima*[2]" i o "Country house Starina atelier" koji se također nalazi na Zvonećoj. "Zvonejski kanturi" dio su nematerijalne kulturne baštine s kojom se djeca od malih nogu susreću. Deveto i deseto poglavlje doticat će se književnosti. U središtu pozornosti su knjige Franje Matetića i pjesnička zbirka Vjekoslave Jurdane. Jedanaesto poglavlje posvećeno je novoj knjižici koja je izdana 13. lipnja 2016. godine autora Milovana Matetića i Radomira Palmića. Govori o zvonejskom starinskom kantu i spominje se Ivan Matetić Ronjgov. U posljednjem, zaključnom poglavlju riječ je o razvoju djece na Zvonećoj, budućnosti djece, ali i njihovoj sadašnjosti, te načinu na koji se sada djeca razvijaju i kako nematerijalna kulturna baština utječe na njihov razvoj.

[1] Pust - pokladno razdoblje koje na Zvonećoj započinje na Antonju (17. siječnja), a traje do Pepelnice (Čiste srijede)
[2] Kantur - pjevač

2. O POJMOVIMA KULTURNA ZAVIČAJNA BAŠTINA

"Kulturna baština su sva nepokretna i pokretna kulturna dobra nastala ljudskim radom od prapovijesti do danas. Ona je nastala čovjekovim djelovanjem. O njoj se najčešće govori kao o prepoznavanju duhovnih vrijednosti u materijalnom svijetu koji nas okružuje" (Anić, 1991:84-86).

Usmena zavičajna baština se prenosi govorom, te postaje navika koja se ukorijeni u ljudima. Navike i običaji su bili drukčiji i nekada su se ljudi bavili pretežno ovčarstvom i stočarstvom. S vremenom se definicije i navike mijenjaju. Baština se odnosi na skupine građevina i lokaliteta od povijesne, arheološke, znanstvene ili antropološke vrijednosti. Važno je sačuvati kulturu kako bi se prenosila na buduće naraštaje.

Jelinčić pojašnjava kako je kulturna baština briga o održavanju kulturne vrijednosti kako bi buduće generacije u njima mogle uživati. Upravljanje kulturnom baštinom bavi se identifikacijom, održavanjem i zaštitom materijalnih i kulturnih dobara. Nematerijalna kulturna baština obuhvaća: predstave, znanja, prakse, izraze, instrumente i predmete, vještine, rukotvorine i kulturne prostore koji su povezani, kao i skupine i zajednice, koje to prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine. Ona pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštovanje za raznolikost i ljudsku kreativnost. Sukladno članku 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03, NN 157/03), nematerijalno kulturno dobro mogu biti i razni oblici duhovnog stvaralaštva koji se prenose predajom, a to su: jezik, dijalekt, tradicijska umijeća, usmena književnost, folklorno stvaralaštvo u području igara, plesa, glazbe, pjevanja, obreda, običaja. (Kalčić, 2014: nije paginirano)
Nikočević objašnjava kako je potreba za zaštitom nematerijalne kulturne baštine angažirala niz stručnjaka u cijelom svijetu. UNESCO je smatrao bitnim nešto poduzeti, pa je na Generalnoj konferenciji u Parizu, 17. listopada 2003. godine usvojena "Konferencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine". (Nikočević, 2008:147-148)

Jelinčić naglašava kako je jezik ne samo sredstvo komunikacije, već održava i pogled na svijet. Bitan je sastavni dio baštine ljudskog roda. (Jelinčić, 2008.: 96)
Čakavsko narječje je jedno od tri (štokavsko, kajkavsko) glavna narječja hrvatskoga

jezika.
Dijalekti čakavskog narječja su: Sjeverno čakavski, Srednje čakavski, Južno čakavski, Buzetski, Jugozapadni istarski i Lastovski.
Osnovne značajke su: kratke množine imenica muškog roda, okrnjeni infinitivi, nestanak aorista i imperfekta, te mnogo leksičkih romanizama.
Lisac prikazuje da je red riječi u rečenici uglavnom slobodan. (Lisac, 2009: 28). Čakavski govor karakteriziraju veznici *zač, aš, ar, ač* u značenju *jer.*
O čakavskom narječju pisane su mnoge knjige i članci, kako se čakavština ne bi zaboravila. Već su danas mnoge riječi zaboravljene ili zamijenjene, pa je korisno pročitati rječnik čakavskog narječja ili neku knjigu pisanu čakavskim narječjem. U daljnjem tekstu spomenuti će se knjige Franje Matetića, pisane čakavskim narječjem. Upravo su knjige najbolji načini očuvanja čakavštine u odgojno-obrazovnim ustanovama.

2.1. MATERIJALNA I NEMATERIJALNA BAŠTINA OPĆINE MATULJI

Mjesto Matulji spominje se sredinom XVII. stoljeća. To je brdsko-planinska Općina u Primorsko-goranskoj županiji. Prethodi mu skup obiteljskog prezimena "Matulja". Područje pripada zapadnoj Kastavštini, a otkriveno je postojanje ljudi na tom području još u prapovijesti. (Munić, 1996: 17) Najznačajnija "nalazišta izumrlih pleistocenskih životinja i paleolitskih tragova najpoznatija su pećina na Gradini kod Velih Laza, pećina na Šternici kod Permana, pećina na Šaftici kod sela Zaluki i pećina Sparožina kod sela Brajani". (Malez, 1974: 29)

Matulji se prvi put u statističkim podacima po broju stanovništva spominju 1818. godine u "Popisu stanovništva Primorskog gubernija" (Bratulić, 1978: 309). Kao podopćina, upisani su u okviru općine Rukavac. Matulji su tada imali 38 kuća sa 182 stanovnika.

Područje današnje Općine je pripadalo crkvenoj jurisdikciji Pulske biskupije. Pulska biskupija obuhvaćala je područje južne Istre, Labina, Plomina, Učke, Ćićarije, Brseča, Mošćenica, Lovrana, Veprinca, Kastva i Rijeke (Munić, 1996 : 51).
Općina Matulji nastala je 1993. godine. Ona danas obuhvaća naselja: Bregi, Kućeli, Mihotići, Rukavac, Brešca, Jurdani, Jušići, Lipa, Male i Vele Mune, Mali i Veli Brgud, Mučići, Permani, Rupu, Pasjak, Šapjane, Ružići, Zaluki, Zvoneću i Žejane.

U Općini Matulji djeluje Osnovna škola "Dr. Andrija Mohorovičić" i Dječji vrtić Matulji.

Dječji vrtić Matulji provodi odgojno–obrazovni rad s djecom rane i predškolske djece dobi u dvadeset i tri odgojne skupine, sa ukupno četiristo trinaest djece u sedam objekata. U centralnoj zgradi u Matuljima, smješteno je ukupno četrnaest skupina, od toga: četiri skupine cjelodnevnog boravka jaslica, sedam skupina cjelodnevnog programa vrtića, dvije skupine za rano učenje stranih jezika, jedna skupina poludnevnog programa vrtića. Tu je i uprava Vrtića.

U šest područnih vrtića djeluje ukupno devet skupina, od toga: jedna skupina cjelodnevnog programa jaslica u Rukavcu; dvije skupine cjelodnevnog programa vrtića u Jušićima i Brgudu; dvije skupine cjelodnevno/poludnevnog programa vrtića u Rukavcu i Rupi-Lipi; četiri skupine poludnevnog programa vrtića u Jušićima, Brešcima, Brgudu i Munama.

Roditeljima su svake godine tijekom mjeseca rujna ponuđeni specijalizirani kraći programi, a ovisno o interesu djece formiraju se skupine koje rade u popodnevnim satima (trideset i pet sati godišnje):

Male tjelesne aktivnosti

Mala scenska igraonica na čakavštini

Tečaj engleskog jezika

Tečaj talijanskog jezika

Kraći program katoličkog vjerskog odgoja.

Turistička zajednica Općine Matulji osnovana je 1994. godine. Osnovni motiv dolaska gostiju je blizina mora. Zimi se može reći da je motiv odmor i *Pust*. Najznačajniji događaj Općine Matulji je *Pust* uz kojeg Općina Matulji organizira razne manifestacije vezane za njega. To su: „*Zvončarska* smotra", „Festival *pusne*[3] hrani", „Smotra *mićeh* zvončari", „Izbor za naj pusnu divojku", „Maškarana biciklijada“, „Gimkana", „Maškarani malorukometni turnir“ i niz drugih maškaranih manifestacija. Sve manifestacije nastale su na korijenima tradicije i autohtonosti.

[3] Pusna - pokladna

Općina Matulji ima različite *zvončarske* skupine koje su nezaobilazni dio *Pusta*. *Zvončari* obilježavaju početak *Pusta* - prva *zvončarska zvona* oglase se na Žejanama i Munama na Sveta tri kralja (6. siječnja), a na Antonju (17. siječnja) na Zvonećoj i ostalim mjestima Općine i traje sve do Pepelnice. Nedjeljama tijekom ovog razdoblja desetak *zvončarskih* skupina obilazi susjedna sela u višekilometarskom krugu (oko dvadeset kilometara), vraćajući se u vlastito selo. *Zvončari* se pokazuju u mjestima koja imaju *zvončarsku* skupinu, koja će im doći u posjet u idućih nekoliko nedjelja. Oni prezentiraju svoje selo i nastoje se prikazati što bolji. To znači da iskazuju snagu, čvrstoću, izdržljivost i kondiciju. *Zvončara* ima od dvadeset do trideset u grupi. Halubajska grupa ih ima znatno više dok se u manjim selima (Žejane i Mune) podrazumijeva od pet do deset *zvončara*. Svima je zajedničko da su ogrnuti ovčjom kožom i da oko struka imaju privezana zvona, uglavnom tri. U svim grupama koja imaju tri zvona, *zvončari* se međusobno sudaraju ili skaču u vis (*Brgujski zvončari*). U desnoj ruci nose *baltu*[4]. Oglavlja su im posebna. Kod većine grupa riječ je o šeširu na kojem su pričvršćene zimzelene grančice i papirnato cvijeće. Grupe iz Žejana i Muna imaju šešire s kojih se spušta slap raznobojnih papirnatih traka koje sežu gotovo do poda. *Halubajski zvončari* imaju na glavi zastrašujuće maske.

Svi se kreću osobitim korakom, lagano teturajući. Pri tome se međusobno sudaraju bokovima u određenom ritmu i koraku. Tijekom čitavog ophoda zadržavaju taj ritam. Kad stignu u središte mjesta, postepeno formiraju koncentričnu kružnicu poput puževe kućice i potom se svi zbiju na kup, okrećući lica prema van. Rade "kolo" i to je vrhunac njihovog dolaska, nakon kojeg im prilaze mještani domaćini, nude ih hranom i pićem specifičnim za to razdoblje. Nakon kraćeg druženja, kreću dalje, jer treba prijeći od deset pa do trideset kilometara. Uz *zvončare*, skupine imaju vođu *zvončarske* skupine - *kapota*, čovjeka koji nosi bačvicu s vinom za okrjepu, te čovjeka koji predvodi skupinu noseći okićeno stabalce bambusa - *majara.*

Posljednjeg dana *Pusta*, na Pepelnicu, sudi se karnevalskoj lutki koja je cijelo vrijeme visjela na određenom stupu u selu, te je se zapali. U posljednjim danima *Pusta*, na *Pusnu* nedjelju, ponedjeljak i sam dan *Pusta*, grupe obilaze sela, zadržavajući se pred kućama i u kućama, te sakupljajući jaja.

[4] Balta – tur. sjekira

Na području Kastavštine nalaze se tri temeljna tipa *zvončarskih* ophoda, a to su:

1. *Zvončari* s jednim zvonom i zoomorfnom maskom na glavi (*Halubajski zvončari)*
2. *Zvončari* sa cvjetnim oglavljima i trima zvonima (*Zvonejski zvončari, Rukavački, Brgujski, Mučićevi, Brežanski, Korensko i Vlahov breg, Frlanski*)
3. *Zvončari* s oglavljima s raznobojnim papirnatim trakama i trima zvonima (*Žejanski i Munski zvončari*).

Ono što razlikuje *zvončare* od ostalih grupa je činjenica da je *Pust* danas iznimno važan period, odnosno događaj u godini. Također, riječ je o običaju koji stvara uvijek nove grupe *zvončara* koje se prenose iz generacije u generaciju. Svi zajedno pripadaju široj pojavi ophoda prerušenih muškaraca koje možemo pratiti na području Istre, Dalmacije, Slovenije i šire. (Nikočević: 2014: 31)

2.2. ZVONČARI KAO BAŠTINA

U Hrvatskoj su *zvončari* prepoznati kao baština sedamdesetih godina 20. stoljeća kada ih je konzervatorica i etnologinja Beata Gottardi Pavlovsky uvidjela kao kulturno dobro. Inicijatori "*Zvončarske* muzejske zbirke" u Rukavcu također su interpretirali *zvončare* kao baštinu i vide je djelomično i kao rezultat dugogodišnje *„Zvončarske smotre“* u Matuljima. Tamo se predstave gotovo sve najvažnije skupine *zvončara*. UNESCO je u Parizu 2003. godine usvojio Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Direktor UNESCO-a je dvije godine ranije obznanio *Proklamaciju o ostvarenjima usmene i nematerijalne baštine čovječanstva* koja se svake dvije godine nadopunjuje. U početku se pokušao dogovoriti način vrednovanja i kriterije za nematerijalnu kulturnu baštinu.

U Abu Dhabiju su na UNESCO-voj konferenciji uvršteni *zvončari* na *Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine.* To se odnosilo na sve tradicionalne grupe zvončara - *Zvonejske, Brgujske, Frlanske, Halubajske, Mučićeve, Munske, Rukavačke, Brežanske, Žejanske* te *Vlahov breg i Korensko.* Uvrštenjem na listu UNESCO-ve svjetske nematerijalne kulturne baštine postignuto je razumijevanje za ovaj ritual. Također, nastojala se umanjiti opasnost od komercijalizacije, moguće buduće ovisnosti o vanjskim poticajima i sponzorima, a time i gubljenje kontakta sa vlastitom lokalnom zajednicom. Nositeljima običaja to je omogućilo dugotrajnu spoznaju o vrijednosti rituala i nematerijalne kulture uopće te ih motiviralo da i dalje

inzistiraju na pristupima koji čuvaju ovaj ritual. Također su dobili spoznaju da su jedinstveni i posebni.

Na lokalnoj razini *zvončari* su simbol lokalne kulture. Zahvaljujući neslaganju nekih *zvončarskih* grupa oko sudjelovanja i gostovanja u turističkim središtima, održan je autentičan kontekst u kojem se običaj odvija, te nije zatvoren za vanjske posjetitelje. Nadalje, svatko tko posjeti ta sela u vrijeme *Pusta* bit će rado viđen i primljen. Na taj način ovaj se ritual čuva i održava zahvaljujući jakim unutrašnjim kriterijima zajednice koja ga treba i entuzijastično održava. (Nikočević, 2014: 287-301)

3. CRKVA SVETOG ANTUNA

Ovčari ispod Lisine u čast sv. Antunu koji im je čuvao stoku, podigli su crkvicu na Zvonećoj. Od proljeća do jeseni boravili su s ovcama po gorskim pašnjacima, a zimi uz more. Ovce su bile svrstane u tri grupe, "ćape". Dijelili su ih na muzice, jalovice i janjad. Svaki ćap imao je pastira i velikog ovčarskog psa. Kako je već napomenuto, na Zvonećoj je podignuta crkva, nakon "provala" Ćića. Na sredini sela nalazila se okrugla kula, stari dvor, gdje su Zvonećani zatvarali ovce da bi ih sačuvali od Ćića. Napadi Ćića su prestali kad je poginuo starješina Jurina. Bogati stočar Ive Puž nosio je novac za najamninu u selo iznad Zvoneće, Škrapnu. Na putu je pred njega skočio Jurina i zatražio ga sav novac. Puž je rasuo novac jer je Jurina uperio pištolj. Dok je pohlepno kupio novac sa poda, Puž je izvadio malu sjekiricu i zatukao je Jurini u glavu. (Jardas, 1957: 213–218)

Župna crkva Svetog Antuna Opata podignuta je tijekom XIX. stoljeća. To je jednoapsidalna i jednobrodna crkva s izduženim svetištem. Na vrhu, na dovratnicima, uklesane su godine 1856. i 1891. - godine početka i završetka izgradnje, te obnavljanja stare crkve. Zvonik je uklopljen u lađu, a krovna konstrukcija svodna. Unutrašnjost sadrži drvenu oltarnu pregradu, kor sa kojega se ulazi u zvonik. Iznad oltara se nalaze dvije oltarne slike: Sveti Antun kao bradati starac i Bogorodica s djetetom, te drveni kipovi koji prikazuju "Krštenje Kristovo".

U Crkvi sv. Antuna i dan danas djeluju crkveni "kanturi". Nekada su to bili i muškarci i žene. Sjedili su u klupama i svi koji su došli na misu, pjevali su. To je bilo prije Drugog svjetskog rata, a onda se raspalo. Nakon toga je na vlast došao

komunizam i bilo je zabranjeno odlaziti na misu. Puno ljudi je bilo u komunizmu, onaj tko nije, gledalo se ga kao "crnu ovcu". Ljudi su pomagali partizanima tako da su im u Lisinu odnosili odjeću, obuću, hranu i ostale potrepštine. Jedan dio ljudi, i u to vrijeme je odlazio na misu, ali se nije pjevalo jer ih je bilo vrlo malo.

Nastava vjeronauka je također bila zabranjena, pa dok je velečasni išao iza crkve, djeca su bježala kroz prozor, jer su im roditelji bili komunisti. Dosta dugo nakon rata, situacija se počela smirivati. Počele su pjevati mlađe generacije. Osnovan je crkveni zbor u kojem ih je bilo desetak. Imali su jednom tjedno probu, a pjevali su na nedjeljnim misama. Zbor je trajao sigurnih dvadeset godina. Zatim ih je bilo sve manje i manje. Opet se raspao, i sada više ne pjevaju, osim kad im netko ne pomaže, na Antonju i Antonjicu. Pomagati im dolaze zborovi iz Brešca i Brguda. Zbor iz Brešca ima i klavijature tako da upotpuni doživljaj cijele mise.

Slika 1. Ova slika prikazuje Crkvu sv. Antuna

Izvor: http://hr.worldmapz.com/admin3/35114021018_en.htm (07.07.2016.)

3.1. "ANTONJA"

Antonja se obilježava 17. siječnja. Za Zvonećane je to najveći blagdan u godini. Za taj dan se ljudi pripremaju više nego za Božić. Dolaze mnogi ljudi na misu. Na Antonju svaka kuća ima goste. Gosti dolaze iz okolnih sela; to su većinom rodbina ili prijatelji. Oni prisustvuju misi, pa kad misa završi, pozove ih se u kuću. Navečer je slavlje i ples uz glazbu do kasno u noć. Mnogo puta napada snijeg pa ljudi ostanu prespavati kod domaćina. Priča se da kad je nekome oboljela krava, konj, ovca ili svinja, taj bi platio misu i kupio veliku svijeću koju bi odnio na oltar.

Nakon Antonje započinje *Pust*, ali na taj dan nitko nije odjeven u tradicijsku odjeću zvončara ili maskiran.

Po pričama još živih ljudi koji su u to vrijeme bili mladi momci, Antonja i *Pust* su povezani u "brak" koji i danas traje. Društvo mladih momaka iz Matulja, koji su bili, onako, slobodnog ponašanja, sebe su nazvali "ESEVU", što je ustvari bila skraćenica od talijanskog "squadra volante", ili na hrvatskom jeziku "leteći odred". Oni su u stvari bili "leteći". Bilo ih je na svim važnim događanjima. Tako su stigli na Zvoneću, sa šupljim rogovima. Od svojih starih su čuli da "tuleć va rog" dozivaju "*Pusta*". Tradicija je bila na Zvonećoj obaviti kršćansku dužnost u čast sv. Antunu, a tek onda započeti feštu. Zato su na Zvoneću došli na dan Antonje navečer, i počeli nakon mise "tulit va rog". To je trajalo nekoliko godina. U to vrijeme, ženama nije bilo primjereno odlaziti na Zvoneću.

Sveti Antun Pustinjak ili sveti Antun Opat život je posvetio pustinjačkom načinu života. Smatra ga se ocem redovništva. Križ u obliku "T" potječe upravo od ovog sveca. Prikazan je kao bradati starac sa štapom čija je ručka u obliku slova "T". Rođen je u bogatoj obitelji, u gornjem Egiptu, gdje je i odrastao. Roditelji su mu umrli kad je navršio 18 godina. Tada je trebao preuzeti upravljanje kršćanstvom i uzdržavati maloljetnu sestru. Antun je sve razdijelio siromasima, a sestru je smjestio u djevojački dom. Posvetio se asketskom životu. Sljedećih petnaest godina proveo je proučavajući učenja pustinjaka. Živio je u blizini rodnog grada i bavio se fizičkim poslovima. Često je molio, a kod čitanja Svetog pisma je bio tako jako precizan da mu slučajno ne bi što izmaklo. Svi žitelji sela su ga voljeli. Odlučio je prebivati u napuštenoj grobnici. Prijatelj koji se brinuo o njemu, pronašao ga je bez svijesti i odnio u crkvu. Usred noći, on se

osvijestio, a prijatelj je bio uz njega. Zamolio ga je da ga još jednom odnese u grobnicu i zaključa. Pred očima su mu se pojavljivali bikovi, zmije, lavovi, škorpioni i napadali ga. U borbi protiv demona branio se zvonjavom zvona, stoga se zvono ponekad pojavljuje u prikazima tog sveca. Demoni i zvijeri su se povukli i nestali. Bol u tijelu je prestala. Kad je Antun osjetio da mu se bliži smrt, rekao je svojim učenicima, da kad se to dogodi, da njegove zemaljske ostatke polože u neobilježen grob. Umro je 356. godine u 105. godini života. (Antolović, 2016.)

3.2. "ANTONJICA"

Antonjica je blagdan koji se obilježava 13. lipnja. Na zvonejskoj crkvi je glavni na oltaru sveti Antun Opat - pustinjak. On je zaštitnik životinja i obilježavamo ga 17. siječnja. Zašto se na Zvonećoj slavi i ovaj dan, naime 13. lipnja? Zvonećani su mislili da će crkva biti obnovljena i održana prva misa na dan 17. siječnja 1862. godine. Crkva je bila završena, ali s oltarom se posao produžio i misa se je morala odgoditi. Da se s prvom misom ne bi čekalo ljeto, Kastavska župa odlučila je da prva misa bude 16. lipnja, na dan svetog Antuna - Padovanskog. Od velikog zadovoljstva zbog te velike odluke koju je dobio Zvonejski komun, župan i ljudi složili su se da svake godine taj dan Zvonejski komun obilježava blagdan. Za blagdan je morao biskup dati dozvolu. Da se ne bi miješalo što je zimski, a što ljetni sveti "Anton", Zvonećani zimskog zovu "Antonja", a ljetnog "Antonjica".

Antun Padovanski bio je iz plemićke, moćne, bogate obitelji. Roditelji su ga usmjerili na daljnje školovanje. Na krštenju je dobio ime Fernando i iskreno je volio moliti. Rođen je u Lisabonu 1195. godine. Sa petnaest godina napušta bogatu palaču, ostavlja svoje ukućane, te se zatvara u crkvu sv. Vinka. Red u koji je došao postoji i danas. Rođaci i prijatelji stalno su ga opsjedali. Odlučuje se da zauvijek napušta Lisabon i odlazi u Coimbru. Ondje Fernando uživa u miru te se sa 25 godina zaređuje za svećenika. Odlučuje se napustiti augustince i pridružuje se novom pokretu u Maroku. Da prekine sve veze sa prošlošću, uzima novo ime Antun. Tek što se iskrcao s broda, uhvatila ga je teška bolest. Moramo je dane provoditi odmarajući od malarijske zaraze. Preostalo mu je predati se Božjoj volji. Tako se oprostio od Afrike i krenuo u domovinu. Brod se, nepovoljnim vjetrom, našao na obalama Sicilije. U svega nekoliko mjeseci Antun je obišao cijeli svijet. Jednog dana pozvan je u Forli da sudjeluje jednom

svećeničkom zaređenju. Nije došao određeni propovjednik i poglavar zaduži Antuna da kaže nekoliko riječi. Toga dana počelo je njegovo putovanje od Italije do Francuske. Svugdje je uzdizao tadašnji život kršćana. Godine 1224. mu se u Arlesu ukazao sv. Franjo, da blagoslovi apostolsko djelo svojega voljenog sina. Antun je bio zaštitnik siromašnih, suprotstavljao se nasilnicima. On je bio čovjek koji je poštovao istinu. Nije se bojao nikoga i ničega. Antun je osjetio trenutak odlaska sa ovoga svijeta. Hrabro je za sebe zadržao tegobe. Premda su ga vidjeli boležljivog, braća nisu ništa slutili. Dobio je dopuštenje da dođe u Camposampiero, u Padovi, u samotište. Dok se šetao šumom, zapazio je krošnjato stablo. Dođe mu pomisao da se popne i boravi gore, na čvrstim granama. Svetac je na tom stablu provodio dane razmišljajući. Noću bi se vraćao u samotište. Jedne noći, plemić zapazi u sobi snop svjetla. Bojao se da je požar te je ušao unutra i ostao začuđen prizorom. Antun je grlio malog Isusa. Svetac je zamolio plemića da nikome ne priča o ovom ukazanju. Tek nakon Antunove smrti, plemić je rekao što je vidio te večeri. Petak, 13. lipnja 1231. godine, Antun je u podne sišao sa svoga stabla. Kad je počeo jesti, zahvatila ga je jaka klonulost. Nakon što se skoro srušio, zamolio je braću da ga vrate natrag u Padovu. Želio je umrijeti u svom samostanu, blizu crkvice Svete Marije. Antun je krenuo na svoje posljednje putovanje. Kada su dolazili, Antun je već bio na izdisaju. Tu je u sobici, koja se čuva do danas, Antun krenuo kod Gospodina. Zatražio je sakrament pomirenja, svetu euharistiju i bolesničko ulje. Antun je imao 36 godina kad je umro. (Životopis sv. Antuna, 2016.)

4. O POVIJESTI SELA ZVONEĆA

Selo Zvoneća bilježi jako dugu povijest postojanja. To je selo podno planine Lisina koja povezuje Ćićarijski lanac na istoku s Učkom na zapadu. Riječ je o naselju zaseočnog tipa čija su okolna sela Gašpari, Kriva, Lisina, Perka, Škrapna, Sušnji, Zdemer, te središnje selo Zvoneća (Gilić prema Gržinić i Jurdana 2010: 159; Alberi prema Gržinić i Jurdana 1997: 303; Laginja prema Gržinić i Jurdana 1978: 56). Zvoneća je zbog svojih običaja, biljne vrste te arhitekture bila tema znanstvenih istraživanja. Nakon Drugog svjetskog rata Zvoneća je bila sastavni dio Matulja, zatim Opatije, a danas je selo u Općini Matulji. Kada se govori o Zvonećoj, riječ je o području u kojem se bilježi rani dolazak Hrvata koji nastanjuju liburnijsko područje u VII. i VIII.

stoljeću te u sklopu hrvatske države ostaju do polovice XII. stoljeća (Peloza 1983: 63-82). Teritorij Kastavske općine u Srednjem vijeku obuhvaćao je i Zvoneću. Granica je tekla od Opatije, prema sjeverozapadu podno Veprinca prema Učki i Ćićariji, obuhvaćajući područje Velog Brguda i Zvoneće, sve do Muna i Žejana. Otuda se širila prema Klani, Studeni, Škalnici te završila kod Lopače u predjelu Rečine. Uz Rječinu prema moru, a na gornjem toku, Kastav je graničio s Gotnikom. Koliko je točno stara Zvoneća, nije moguće utvrditi, a najstariji sačuvani spomenik nalazi se u Dokumentu o razvođenju između Kastva i Gotnika iz 1543. godine (Munić 1998: 49 i bilj. 124, 219 i bilj. 780). Nadalje, onomastičkom analizom (Gilić 2010), analizom graditeljske baštine, filološkim analizama idioma, te drugim istraživanjima, pokazuje se da je riječ o vrlo starom području. Zaključuje se da je riječ o jednom od najstarijih naselja u Općini Matulji. Također, teško je reći u kakvim su točno rodbinskim vezama Zvonećani s Rukavčanima. Popis prezimena pokazuje veoma jaku povezanost. Činjenice pokazuju da je tijekom 19. stoljeća Zvoneća bila najistočnija županija Kastavske općine. Prema tvrdnjama Zvonećana, davni su Rukavčani osnovali Zvoneću. U početku kao mjesto za ispašu, a kasnije i samo naselje. Postoje dvije teze o postanku sela Zvoneća:

1. Zvoneća je nastala od Rukavčana koji su na Zvoneću vodili svoje ovce na ispašu;
2. Zvoneća je dobila ime po zvonu na ulazu u selo koje je upozoravalo na dolazak kradljivaca ovaca.

Kroz povijest, Zvoneća se u talijanskim izvorima javlja kao "Suonecchia", a u njemačkim kao "Zvoneče". Govor, odnosno idiom Zvoneće pripada čakavskoj ekavici, odnosno sjeveroistočnim Istarskim govorima. Prezime "Kinkela", tipično je za ovaj kraj, ali i okolicu Matulja. U Hrvatskoj je danas oko 380 "Kinkela" u više od 140 domaćinstava. Prisutni su u sedam hrvatskih županija. Prezime "Kinkela" nalazi se u matičnim knjigama već od 1700. godine. Pitanje podrijetla nije potpuno jasno. Talijanizirano prezime glasi "Chinchella", a u dokumentima austrijske vlasti "Kinkella". Okruženje tadašnje Zvoneće bilo je obilježeno pastirskim načinom života, vezanim uz pašnjake, šume i agrikulturu. Graditeljska baština svjedoči o uskom suživotu blaga i čovjeka: pastira i ovaca (Gržinić, 2011: 63 – 69).

Susjedna mjesta za Zvonećane ističu da su *rugljivci.* Postoji i izreka *"Z Škrapne gre pust, z Sušnji delo, a Zvoneće rug*[5]*."*

5. *PUST* NA ZVONEĆOJ

U nekim krajevima *pusno* vrijeme započinje na Sveta tri kralja (6.siječanj). Na Zvonećoj započinje od "Antonje" (17. siječanj) i traje do Pepelnice. "Antonja" je crkveni blagdan kojeg oni jako poštuju. Čim "Antonja" prođe, mladež je veselija i počinje se skupljati na raznim mjestima i događanjima. Plesovi su svake subote u Domu Permani, Pusnoj "štali" u Permanima ili u Domu Jušići.

Kad počne *Pust*, i djeca u selu promjene igru. Objese oko trbuha male zvončiće i tako hodaju po selu cijeli dan. Većini djece je prisustvo djece – *zvončara* simpatično. Nastoje se prikazati kao snažni muškarci. Oni doprinose povećanju sveukupne populacije *zvončara*. *Pust* je u cjelini za djecu bogato edukativno iskustvo putem kojeg uče o pokladnom ponašanju svoga kraja.

Do Prvog svjetskog rata Zvoneća je spadala pod Općinu Kastav. *Zvonejski zvončari* su bili približno slični kao i *Halubajski zvončari*. Iza Prvog svjetskog rata Kastavština je pripala Italiji. Prvih par godina vlasti se nisu miješale u običaje. Tako je to trajalo dok nije na vlast došao fašizam. Bilo je zabranjeno prekrivati glavu raznim maskama. Talijanske vlasti su podrazumijevale da kada čovjek nosi masku, da je u stanju napraviti razno zlo. Tako su umjesto maski, *Zvonejski zvončari* počeli nositi šešire sa cvijećem. Kad je započeo Drugi svjetski rat, više se nije smjelo nositi *zvonce*. Ples i fešte su bile zabranjene. Došla su tužna vremena. Godine 1947., *Zvonejski zvončari* su krenuli na svoj prvi, zaratni pohod. Ljudi su ih željno dočekivali. *Zvončari* su svoju starinsku dužnost obavili. Godine 1950., vlast je počela održavati skupove i govore protiv *zvončara* i maškara. Pričali su kako je to ružno, sramotno, nekulturno, a time da se gubi i zdravlje. Nadalje, da *zvončari* sramote državu. Druge godine se također išlo u ophod, ali već u Rukavcu oko *zvončara* se našla policija. Pratili su ih do navečer, a što je vlast više branila, to je bilo više *zvončara*. Godine 1952. počeli su *zvončare* odvoziti u zatvor. (Matetić, 2011:24) Te zvončare zadržali bi u zatvoru za

[5] Rug - podrugljivost

vrijeme trajanja *Pusta*. Tako se zadržalo par godina, a onda su se vlasti smirile. *Zvončare* se počelo gledati kao turističku atrakciju. Svojim junaštvom izborili su se za ono što su htijeli, da ih ljudi cijene i poštuju.
I danas se priča da su *zvončari* bili najbolji kada im je bilo zabranjeno. Prkos je dio *zvončarskog* mentaliteta. (Nikočević, 2014:193-194)

5.1. "ZVONEJSKI ZVONČARI" I TRADICIONALNI OPHOD

Svake godine druge nedjelje *Pusta* pripremaju se na svoj ophod *Zvonejski zvončari*. Okupljanje je u 8 i pol ujutro. Predvode ih *majista*[6] i *muzikanti*[7]. Od muzike tu se čuju i vide harmonika, bubanj, truba, klarinet. Skupi se do 25 *zvončara*. Kreću prema Sušnjima gdje naprave prvo "kolo". Dalje, kroz Zdemer dolaze do Kućeli i spuštaju se u Biškupe. Tamo im mještani pripreme užinu koja se uglavnom sastoji od kobasica i krompira. Za poslasticu napravi se *presnac*[8]. Krenu dalje u Rukavac, Jušiće i dolaze u restoran „Istranka“ na ručak. Za ručak imaju meso i krumpir. U 16 sati počinju se pripremati za povratak kući. Dolaze u Mučiće gdje naprave "kolo", zatim u Brešca te Zaluki. Ovo je predzadnje selo i oni koji su u *zvončarima* iz Zaluka, ostaju doma. Ostali se zadrže nekoliko vremena i krenu prema Zvonećoj. Kad dolaze, umorni, već je 19 sati. Neumorni *muzikanti* sviraju nekoliko pjesama dok oni rade "kolo". *Muzikanti* sviraju još neko vrijeme dok *zvončari* pozdravljaju svoje obitelji i prijatelje. Nakon toga, skinu *zvonce*[9] i kožu te se upute svatko svojoj kući. *Muzikanti* odlaze prijateljima u konobu gdje završavaju uz zabavu i komentirajući taj dan. Prije 30 do 35 godina *Zvonejski zvončari* išli su iz Rukavca preko Mihotića do Matulja, zatim kroz Radetići i Šmogori u Jušiće. *Zvonejski zvončari* imaju približno isti ophod kao *Rukavački* zvončari, samo u obratnom smjeru.

Od *zvončara* se očekuje da budu snažni i pomalo divlji. Moraju biti kontrolirani i disciplinirano slijediti upute vođa *zvončarske* skupine. "*Zvončar nije maškara",* popularna je izreka. Način kretanja *zvončara* nije nešto što se može naučiti, već to "treba imati u krvi". Krv i geni se često spominju kao preduvjet koji obuhvaća ovaj običaj.

[6] Majista – čovjek koji predvodi zvončarsku skupinu i u ruci nosi bambusovu granu okićenu trakicama i cvjećem
[7] Muzikant – svirač koji prethodi zvončarsku skupinu
[8] Presnac – poslastica u pokladno vrijeme
[9] Zvonac - zvono

Zvončaru mora majka, otac, djed ili baka biti iz dotičnog mjesta. To pravilo vrijedi i za *Zvonejski zvončari.* Oni ne primaju *pridošlice* u zvončarsku grupu. Osobito se vrednuje kontinuitet nošenja zvona u obitelji. To je potvrda pripadanja svome kraju i održavanju *stareh užanci*[10]*.* Kad *zvončarska* skupina krene, ne smije prekinuti ophod, ma kakvo vrijeme bilo, tako je isto i sa *zvončarima*. Bila bi to velika sramota za grupu koja se nikad ne bi zaboravila. Naprotiv, *zvončari* ne smiju stati u nijednom trenutku jer ih neki ljudi dođu kritički promatrati, analizirati i komentirati imaju li još snage i izdržljivosti. Prvi i posljednji red *zvončara* uvijek mora biti najbolji, dok su u sredini prosječni. "*Na Zvonećoj Tisućeosanstoosandeset i četrtega leta Frane Franac Cepić, za sen ča j´ na dan Pusta bila vela bljuzgavica, je nogavice od brageš prevrnul preko kolena. Zul se j´ bos i šal zvonci nosit i cel dan bos po bljuzgavice tropal, i tako pokazal svojo junaštvo*" (Matetić, 2011: 30).

O starosti pojedinih grupa, često se raspravlja, međutim, nije moguće točno utvrditi vrijeme nastanka *zvončara*. U Kastavštini prevladava mišljenje da su *Zvonejski i Rukavački zvončari* najstariji.

Slika 2. Ova slika prikazuje *Zvonejski zvončari*

Izvor: http://www.liburnija.net/foto-zvonejski-zvoncari-storili-uzancu/ (07.07.2016.)

[10] Užanca - navika

5.2. IZGLED *ZVONČARA* NEKADA

Prema pričanju starijih ljudi *zvončare* su u početku nazivali "stari". Na glavi su nosili cvjetno oglavlje zajedno s maskom. Maska nije prekrivala cijelu glavu, a uz nju se nosio šešir s papirnatim cvjetovima. Ponekad bi maska bila vezana uzicom oko glave. Bila je izrađena od kartona, starog šešira ili nekog tvrdog tekstila. Izrezali bi se otvori za oči i umetnula krpica za nos, a ispod otvora za usta stavljali bi vunu, da izgleda kao brada. Otvor za usta bio je crvene boje. *Zvonejski zvončari* izrađivali su maske od kože zeca ili kunića. Nošenje maski kojima se tjera zle duhove obilježava proljeće. Tadašnje *krabujosnice,* šeširi sa cvjetnim oglavljem, imali su manje papirnatog cvijeća, a više zelenila. Zvonejska *krabujosnica* imala je grančice jele i umetnuta pera pijetla ili šojke. Perje je bilo postavljeno iznad čela, tako da je vrh jednog pera bio okrenut prema lijevo, a drugi prema desno (Nikočević, 2014: 36-37). Danas su zvonejske *krabujosnice* više nagnute unazad i sprijeda imaju veliki bijeli fijok[11]. Stariji stanovnik na Zvonećoj rekao je da u mladosti zvončari nisu nosili kožu preko cijelih leđa, već samo oko struka, gdje su bila zvona.

Taj se običaj ukorijenio na području Kastavštine. Bili su odjeveni u majice sa crno-bijelim prugama, dok danas nose majice s plavo-bijelim prugama. Imali su bijele hlače, a preko nogavica čarape do ispod koljena. Preko leđa su bili obavijeni sa ovčjom kožom, a oko pojasa su nosili 5 - 6 manjih zvona. U desnoj ruci nosili su "baltu", kao i danas. Naziv *zvončari* dobili su kasnije, zbog zvona koje su nosili. Godine 1860. za zvončare su naručena veća zvona, te su počeli nositi tri zvona ili jedno veće. Na Zvonećoj su *zvončari* nosili maske na glavi do 1924. godine, a od tada zbog zabrane Talijana, nose "krabujosnice". Povod zabrani je bila tučnjava između Zvonećana i Brgujaca.

5.3. "MIĆA *ZVONČARSKA* SMOTRA"

Prva "Mića *zvončarska* smotra" održana je u Velom Brgudu, 1995. godine. Nekoliko godina za redom održavala se na tom mjestu. U međuvremenu se razvila i "Smotra mićeh *zvončari*" u Marčeljima, Općina Viškovo. Kasnije se tradicija raspustila sve do 2012. godine, kada je održana u Bregima. Sljedeće godine održala se u Matuljima.

[11] Fijok - mašna

"Mića *zvončarska* smotra" na Zvonećoj održala se 15. veljače 2014. godine. Sve je započelo u 12 sati. Povorku su kao domaćini ove smotre otvorili mići *Zvonejski zvončari*. Dalje su slijedili: *Žejanski zvončari, Zametski, Mučićevi, Brežanski, Brgujski, Munski, Vlahov breg i Korensko, Halubajski, Frlanski, Dondolaši,* a zatvorili su je *Rukavački zvončari* jer se povorka sljedeće godine odvija u Rukavcu. Svake godine povorka se seli u drugo mjesto. Kao predgrupa zvončara nastupile su maškare Dječjeg vrtića Matulji i njegovih područnih odjela. Organizatori ove smotre bili su *Zvonejski zvončari* i Općina Matulji. Prema planu, smotra se odvijala sljedećim redoslijedom: Početak je bio na ulazu u Zvoneću (Lazina). Od tamo se krenulo prema "Kalinoven", zatim "Lovrićeven". Došli su do crkve, te do "Šantineh". Uputili su se na nekoliko kilometara dugu stazu, koja se prostire dijelom i u šumu, prateći "stare *zvončarske* pute", te napravili krug oko sela do "Kalića". Vraćajući se do "Lovrićeveh" zaputili su se prema školi koja je dugo vremena zatvorena, gdje je bio šator i muzika. Tijekom puta su se nekoliko puta zaustavljali i napravili tradicionalno "kolo". Ophod su završili u šatoru gdje su bili ponuđeni hranom i pićem svako dijete zasebno.

Posljednjih godina uvažava se pravilo da se "Mića *zvončarska* smotra" odvija u onom mjestu iz kojeg dolazi *zvončarska* skupina te koja je tekuće godine čuvar Općinskih ključeva tijekom razdoblja *pusta*. Ovaj događaj zbiva se u svrhu boljeg upoznavanja *zvončarskih* skupina, te ljudi uopće.

Slika 3. Put kretanja na "Mićoj *zvončarskoj* smotri" na Zvonećoj

Izvor:https://web.facebook.com/photo.php?fbid=640144352709525&set=pb.100001418992117.-2207520000.1465018349.&type=3&theater (07.07.2016.)

5.4. *PUSNA* HRANA

Hrana je bitan dio svečanosti i događaja. Potrebno ju je očuvati i prenijeti novim generacijama. Iako svako područje priprema hranu na svoj, jedinstven način, talijanska kuhinja je imala uvelike utjecaj na pripremu hrane. (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2016: nije paginirano, 12.5.2016.)

Tradicionalna hrana za vrijeme *pusnih* običaja na Zvonećoj je *repa* i *kupus*. Također se tu nađe *krumpir s friganim kobasicama i kupusom*, a od slatkog *ulenjaki*[12]*, kroštule*[13]*, grašnjaci*[14] i *presnac*. *Presnaca* ima puno vrsta. Praktički, svako selo ima svoj recept za taj *pusni* kolač. Zvonejski *presnac* priprema se od maslaca, mlijeka, šećera, klinčića, cimeta, grožđica i narezanog sušenog kruha izrezanog na male komadiće.
Za *grašnjake* je potrebno brašno, šećer, mast, margarin i zgnječeni kuhani *marun*[15].
Repu se napravi tako da se kisela repa kuha oko dva sata sa češnjakom i suhim mesom. Nakon što se *repa* prokuha doda se nasjeckana panceta. Uz *repu,* posluži se *palenta kompirica*[16] skuhana od krumpira, maslinovog ulja i palente.

„Festival *pusne* hrani“ održava se u Matuljima već devet godina. Zamišljen je tako da se pet Turističkih zajednica ili Općina predstavi s autohtonom ponudom *pusne* hrane (slatko i slano), tipičnim ili specifičnim pićem, promidžbenim materijalima, pjesmom, plesom, promidžbenim spotom, maškarom ili narodnom nošnjom i slično. Svake je godine to međunarodni festival i pobudio je veliko zanimanje javnosti i medija tako da su termini turističkih zajednica za predstavljanje popunjeni sve do 2019. godine. Festival *pusne* hrane je dio "Pusnog folklora" koji održavaju skupine *zvončara* i lokalna zajednica koja je u cjelini veoma aktivirana. Bilo da je riječ o društvima *zvončara* ili o njihovim ženama - svi imaju poprilično ulogu u održavanju i predstavljanju običaja. Većina čini to zbog njih samih, zbog seoske zajednice i njenih odnosa te susjedskih odnosa. Često se iskažu pojedinci koji pišu popularne tekstove, organiziraju manje izložbe, izrađuju suvenire s likovima *zvončara* i slično. Jedan od dokaza je da se svake godine sve više mladih uključuje u *zvončarske* skupine.

[12] Ulenjak - poslastica
[13] Kroštula - poslastica
[14] Grašnjak - poslastica
[15] Marun - kesten
[16] Palenta kompirica – pšenični griz sa krumpirom

5.5. DAN *PUSTA*

Dan *Pusta* na Zvonećoj obilježava se svake godine zadnji utorak prije Pepelnice ili Čiste srijede. Taj dan pripremaju se za ophod maškare i *zvončari*. Dolaze i oni koji su se vjenčali i otišli zbog toga u druga sela i mjesta, ali su rodom iz Zvoneće. Kreće se svake godine u isto vrijeme, ujutro oko 10 sati. Maškare imaju dva svirača i uglavnom su to harmonika i bubanj. Svi se okupe na istom mjestu i krenu prema selu Zaluki. Najviše su taj dan u *zvončarima* djeca, a roditelji ih prate. Ostala djeca koja nisu u *zvončarima* "pobiraju[17] jaja". Ukućani im nude jaja ili slatkiše. Djeca se različito maskiraju.

Putem ih dočekuju mještani te im nude hranu i piće. Iz Zaluka se *zvonejskim prezidima* dođe do sela Perka. Tamo svake godine starija gospođa pripremi tradicionalno *pusno* jelo – *repu.* Dok *zvončari* zvone ispred kuća, maškare odu po kućama i "pobiraju jaja". U svakoj kući svirači odsviraju nekoliko pjesama dok maškare plešu. Plešu međusobno ili s nekim ukućanom. Tu se malo odvoje *zvončari* od maškara. Njima se žuri dok maškare imaju vremena. Iz Perke se ide u Gašpare, Škrapnu, zatim vraćajući kući u malo selo Kriva. Tamo se odlazi tek jednoj ženi. Zadnje selo je Sušnji u kojem se zadrže dugo vremena. Uglavnom se ulazi u kuće onih koji su u maškarama ili *zvončarima*. Od prije su poznate kuće u koje se ide, a u koje ne. Ljudi se taj dan vesele, dočekuju, gledaju i plešu. Takvo veselje događa se samo jedan dan u godini. Skupi se cijelo selo i društvo. Taj dan nitko nema drugih obveza, one se sve odgode. Stariji ljudi obilaze prijatelje te se zadržavaju u konobama uz pjesmu. Sve se to završava oko 20 sati, te se obiđe još nekoliko kuća na Zvonećoj. Kad završe, oni koji žele i mogu, odlaze na ples koji traje dugo u noć. Taj dan su na plesu ljudi iz sela Brgud, Zvoneća, Mučići, Brešca, Rukavac. Iz Rukavca dođu *partenjaki*[18], te kad odzvoni ponoć skidaju *facol*[19]. To obilježava završetak *pusta*.

U vrtićima se također vidi duh *Pusta*, jer se svaki petak u Dječjem vrtiću Matulji, djeca maskiraju. Za vrijeme Pusta, Dječji vrtić Matulji sudjeluje u "Mićoj *zvončarskoj* smotri", *Zvončarskoj* smotri u Matuljima, maškaranim povorkama u Opatiji i Rijeci.

[17] Pobiraju - skupljaju
[18] Partenjak – neoženjeni mladić ili neudana djevojka iz područja Rukavca koja obilazi selo u skupini uveseljavajući ukućane
[19] Facol - marama

Stariji ljudi pričaju da je nekad bilo puno ljepše. Svi su bili veseliji i bilo ih je puno više nego danas. Čak su jednom prespavali kod susjeda u staji, a da nisu ni znali, ispričala je starija žena koja je sudjelovala samo jednom u tom pokladnom običaju po selu. Nekad se išlo u svaku "komunjsku" kuću, nije bilo kuće, a da se u nju nije išlo. Sad je puno stranih ljudi koji ni ne znaju za takve običaje, pa se njima ne odlazi. Pretpostavlja se i da su se ljudi zamjerili jedni drugima, te da se zato danas ne odlazi u svaku kuću. Puno ljudi se napije pa rade gluposti. Nakon što su skupili puno jaja, kuhali su ih i frigali. Svake godine na dan *Pusta*, napravili su feštu u *skadnju*[20], još i dok je bilo zabranjeno za vrijeme fašizma.

Opis pokladnih praksi nekada opisuje se ovako:

"Na dan Pusta pul nas se delaju najveći spaši.
Na si kraji se tanca, kanta, na seh se vrsti štrumenti
sope, vražići očrnjeni na si načini vragaju i vratolome.
Partenjaki redu svojimi sopci i z majon od sela do sela
i va saku kuću... maškare na si načini
opravne glume i matače, nore ča jače da nase pažnju
privuču... Pusni zvončari su grezeji nego ki redu
Rukavac. Manje se reda drže, više matače i lohne.
(Matetić, 2011: 30).

Tada su *Zvonejski zvončari* imali čarape s pepelom i *vražiće*[21].

Riječ *Pust* na Zvonećoj ima 3 značenja, a to su:

1. Tradicionalni pokladni običaj za vrijeme trajanja od 17. siječnja pa sve do Pepelnice,
2. Dan prije završetka tog razdoblja, u većini okolnih mjesta ga nazivaju "*Pusni* utorak", a na Zvonećoj *Pust,*
3. Maškara u obliku čovjeka napravljena od slame koju se dan nakon *Pusta* spali, a koja za vrijeme *Pusta* visi obješena u centralnom dijelu sela na stupu.

[20] Skadanj – drvena nadstrešica za sijeno
[21] Vražić – znao bi nositi masku medvjeda i strašiti djecu, izgledao je zastrašujuće

6. "JARBOLA"

"Jarbola" ili "Jarbolica" je vrsta vina iz vinogorja okolice Matulja, preciznije iz Zvoneće. Autohtona je i zaštićena vrsta vina. Izraz za vinovu lozu na zvonejskom idiomu su "ruže", a "vinuka", lišće vinove loze. Do sada se ne zna podrijetlo njezina naziva, a u zvonejskom selu pripada vrsti koja rano dolazi te zbog toga bolje sazrije. U novije vrijeme potiče se razvoj "jarboli" kao autohtone vrsti na "Zvonejskeh njivah". Nakon puno godina počele su se obnavljati i pripremati za sadnju "Jarboli". Ukazuje se na to da je kultura vina na ovom području stara te pripada terminologiji koja se razvija dijelom u vezi s Romanima.

Prvi, značajan korak u smjeru očuvanja i vrednovanja tradicionalnih i prirodnih bogatstava ovoga područja učinjen je 1994. kada su "Zvonejske njivi" dobile status evidentiranog spomenika kulture. Ovaj slikoviti kraj krije i prirodno blago u obliku starih autohtonih sorata poljoprivrednih kultura. Jedna od njih je sorta vinove loze - Jarbola, u ovim prostorima prisutna više od stoljeća. Na inicijativu nekolicine ljudi iz Općine Matulji 2003. godine potpisan je ugovor sa Institutom za poljoprivredu i turizam u Poreču sa ciljem za realizaciju "Projekta očuvanja autohtonih sorti - Jarbola". Radi se o autohtonoj sorti[22] koja je uvrštena u Nacionalnu listu priznatih kultivara vinove loze. Time je „Jarbola“ dobila prvu pismenu garanciju za opstanak i razvoj gospodarstva. Godine 2004. obavljena je zdravstvena analiza svih trsova "Jarbole". Proizvodnjom sadnog materijala i podizanjem novih nasada ova stara sorta će se dugoročno sačuvati, terase i prezidi valorizirati, a omogućit će se i njezino ponovno širenje na “zvonejskeh njivah”, a time i vraćanje vina "Jarbole" na stolove konoba u njegovom punom sjaju što ono svakako i zaslužuje. (Ružić, 2008.: nije paginirano)

[22] Sorta - vrsta

Slika 4. Ova slika prikazuje grozd "Jarbole"

Izvor: http://www.liburnija.net/tag/jarbola/ (07.07.2016.)

Već tri godine zaredom, na "Antonjicu" se održava "Smotra vina Jarbola". Program, uz pokroviteljstvo Općine Matulji i Centra za brdsko-planinsku poljoprivredu Primorsko-goranske županije, organizira Udruga "Zvonejski kanturi" i Udruga proizvođača grozja i vina ”Jarbola”.

7. "ZVONEJSKE NJIVI", PREZIDI I DVORI

Nastajanje "Zvonejskeh njivi" nije moguće točno vremenski smjestiti u koje godine. Smatra se da su u XV. i XVI. stoljeću tu već bile poljoprivredne površine. One su bile uvjet opstanka života na selu. Nalaze se na obroncima jugoistočnog dijela, na strmoj zavali od sela Zaluki do sela Perka. Graniče i s glavnom cestom Zvoneća - Mune, a sa sjevernom stranom šume prema Brgudu. Površina "zvonejskeh njivi" zračnom linijom široka je 600 metara, a duga 1000 metara. Visinska razlika seže od 300 do 450 metara. "Zvonejske njivi" rasprostiru se pod ovim topografskim imenima: Brežina, Rebrina, Vela ograd, Duga njiva, Stari breg, Pul črešnjic, Skala, Njivica, Žleb, Kalica, Ivankovica, Dolci, Šimićev breg, Škoračenica, Šorovo selo, Slavićevo, Vučićeve njivi, Valjenica, Gurovica i Gudopić. Danas se obrađuje samo 30%. To su poljoprivredne površine na Zvonećoj i u Sušnjima. „Zvonejske njivi“ su ljudskim radom pripremljene površine i neistražena su područja ruralnog, strogo namjenskog graditeljstva. Ovo područje ima status spomenika kulture, ali obvezuje opis današnjeg stvarnog stanja na terenu zbog dva razloga. Prvi je gospodarska i socijalna situacija

koje se nalaze na prekretnici da utječu na očuvanje nasljeđa. Drugi je poljoprivredni rad na naslijeđenim površinama i iz njega je moguće čitati. Način izgradnje prezida pratio je terenske karakteristike. Na strmijim terenima su prezidi viši, a lijehe niže. Na blažim terenima su prezidi niži, negdje čak i jako niski oko 50 centimetara. Tipovi prezida razlikuju se, a to su: zid od koroni, stari i novi zid.

Zid od koroni je nizak zemljani zid, visine od 80- 100 centimetara. Učvršćen je busenim travama i napravljen na blažim terenima. To je najstariji tip izgradnje. Koristi se tamo gdje ima manje kamenog materijala ili tamo gdje se čovjek bolje snalazi sa zemljom.

Stari zid uzidan je od amorfnog krupnog ili sitnog kamena. Nalazi se na Starom brijegu. Tamo su se najprije izgradile njive jer je zemlja bila najkvalitetnija. Kamen koji se čistio s terena bacao se takav kakav je nađen, bez prilagođavanja.

Novi zid izgrađen je vještim iskorištavanjem nalazišta i zanatske obrade kamena. Koristi se slojevit kamen koji je debeo 10- 40 centimetara. Vapnenački kamen tipičan je za ovaj kraj. Slojevi su ujednačeni i uredan je za zidanje. Zidovi uzidani ovim kamenom mogu biti i viši. Čvrsti su pa mogu podnijeti veći sloj materijala od zemlje.

Za poljoprivredni rad na njivama, osigurane su komunikacije. Horizontalne komunikacije rasprostiru se po slojnicama. To su najširi, glavni putovi i prolaze između dviju lijeha koje su na različitim visinama. S terase na terasu, sagrađene su stepenice. Cijelo područje premreženo je horizontalnim i vertikalnim komunikacijama. U današnje vrijeme komunikacije su prilagođene traktorskom prijevozu. Tako su neke staze proširene. Visine se poravnaju rampama, a rampe se prilagođavaju da ih može koristiti više vlasnika. Za poljoprivredni rad izgrađivali su se prateći objekti od kamenog materijala. Izgrađivale su se nadstrešnice ili kuće za poljoprivredni pribor i alat, šternice i bačve za škropiti vinovu lozu. Također su tu morale biti jame za odlaganje stajskih i biljnih ostataka.

Kućice za poljoprivredni alat imaju veličinu 1,80 za 1,80 metara. Napravljene tako da se može iskoristiti prirodna pogodnost terena. Za građenje je trebalo manje kamenje, te su se kućice prislanjale uz prirodne terenske stepenice. Krovna konstrukcija koja se oslanja na kamene zidove visoki su do 1 metar, a ulaz je sa prednje zabatne strane. Danas kućice imaju drvenu konstrukciju, a slamni pokrov zamijenio je pokrov od lima. Uz kućice se nalaze šternice. Dubina šternice ovisi o njoj i iznosi do 3 metra. U svim šternicama i danas je pohranjena voda. Jame za odlaganje stajskog

gnojiva su uglavnom plitke, do 1 metar. Te jame koriste se i za odlaganje biljnog materijala nakon čišćenja njive. Rabe su posebni elementi njiva. To su do 4 metra duboke jame iz kojih se iskapala zemlja, da bi se raznosila po njivama. Nalaze se u sredini dolca ili uz njegov rub. Na području "Zvonejskeh njiv" nalaze se dvije rabe. Ove jame su danas obrasle.

Jedan čovjek bi trebao 1358,47 godina rada za osposobiti "Zvonejske njivi". Kvaliteta nekadašnjeg građevinskog rada još je u funkciji u poljoprivredi.

Zvonejski dvori nalaze se okupljeni na nekoliko lokacija. Nalaze se i kao toponimi na području Zvoneće, a i jedna njiva nosi naziv "Dvor". Dvori na ravnah podignuti su oko pašnjaka u šumi iznad Zvoneće. Glavni dvori, na ulazu u dvore, predstavljaju prostor za središnje poslove s ovcama, dok im okolni dvori pomažu. Tu su o ovcama vodili brigu ljudi iz Zvoneće, Perke i Gašpari. (Sušanj, 1996.: 139-145)

Slika 5. Ova slika prikazuje „Zvonejske njivi“

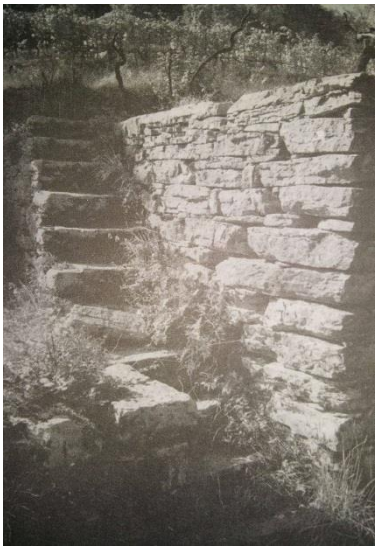
Izvor: http://www.liburnija.net/foto-uspjesan-projekt-ocuvanja-tradicionalnih-nasada-zvonejske-njivi-dobile-vodu-zvoneca/

Slika 6. Dvorić pul lehi

Izvor : Sušanj, V. 1996.: 194

Slika 7. Novi zid

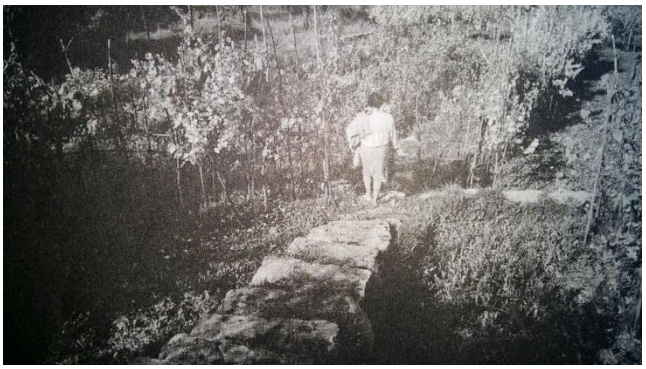
Izvor: Sušanj, V. 1996.: 169

Slika 8. Stari zid

Izvor: Sušanj, V. 1996.: 168

Slika 9. Vertikalna komunikacija. Kameni skalini

Izvor: Sušanj, V. 1996.: 158

Slika 10. Horizontalna komunikacija, glavni put prema njivan

Izvor: Sušanj, V. 1996.: 157

8. "ZVONEJSKI KANTURI" I ZBOR

Klapa "Zvonejski kanturi" osnovana je u studenom 1999. godine, kao dio *pusnog društva Zvoneća* s maestrom Leom Ivančićem i sljedećom postavom: Milan Smajla, Franko Sušanj, Željko Kinkela, Verko Stanić, Josip Mohorovičić, Frane Jurčić i Dragan Stanić.

Prvi nastup održan je 2000. godine u Općini Matulji na predstavljanju knjige "Zvoneća svojni" Franje Matetića. Na sljedećem nastupu u Lovranu priključila su se nova dva člana: Piero Pobar i Mirko Šepić. Godine 2004. mjesto voditelja zauzima Saša Matovina. Kanturi nastupaju na svim kulturnim događanjima Općine Matulji, svim susjednim mjestima Primorsko-goranske županije te Istri - "Smotra klapa Trviž i Buzet". Nastupali su i u Sloveniji i Italiji.

CD "Oj Zvoneća" izdan je 2007. godine, a nastup je održan u Crkvi sv. Antona na Zvonećoj. Na njemu su zabilježeni izvorni napjevi Zvoneće, izvedeni karakterističnim načinom za pjevanje istarskog melosa.

Napjev "Oj Zvoneća lepo selo moje" sastoji se od dvije strofe. Tekst je isprepleten neutralnim slogovima. Riječi se usitnjavaju (Zvo - no noj i ne – ne – ne - ća) ili im se dodaju slogovi (srce – ne – ne – ne - nej), čime se postiže ritam u skladbi. Ovi ukrasi nadomještaju praznine u tekstu. "Oj" se dodaje kao sufiks riječima koje

završavaju samoglasnicima "o" ili "e". U tekstu je zanimljivo što nema zamjenice "ča". U prvom stihu javlja se riječ "lepo", dok u trećem stihu "lipo". To je jedina potvrda čakavskog govora. (Grgurić, 1996: 310)

Godine 2009. vokalnoj skupini pridružili su se bariton Zdenko Božić, tenor Marino Ivaničić, te bas Nenad Žigulić. Oduševljavaju publiku na svim nastupima.

Zvonećani su do danas zadržali autohtonu istarsku narodnu pjesmu i svoje običaje. Tu je rado bio viđen Ivan Matetić Ronjgov. Nedjeljom je vlakom dolazio u Matulje i pješice preko Osojnice, do Zdemera gdje bi s domaćicom Miljom zapjevao. Ovo područje bilo je zanimljivo također za radijska i televizijska snimanja, pa je u zadnjih dvadeset godina obavljeno nekoliko snimanja narodne glazbe i pjevanja. Među starijim pjevačima postoji velika ljubav za narodnu pjesmu koja se često može čuti na zvonejskim svečanostima. Uz pomoć Darija Brajana, grupa pjevača iz Zvoneće nastupila je 1979. godine na "Smotri klapa Senj", "Smotri RKS Opatija", a te iste godine je obavljeno snimanje grupe pjevača za RTV Zagreb.

Godine 1945. osnovan je mješoviti zbor koji djeluje od 1948. Imao je više nastupa na Zvonećoj, Žejanama, Brgudu i Opatiji. Izvodili su sljedeće pjesme: "Hej Slaveni", "Krasna zemljo Istro mila", "Oj Kozaro" i "Lijepa naša domovina".
Članovi mješovitog zbora bili su: Anton Kinkela (Kalinov), Rudolf Ivančić (Jačinov), Franjo Kinkela (Kalinov), Boris Kinkela (Kalinov), Mira Kinkela (Tonetova), Franjo Kinkela (Tončićev), Ivan Mohorovičić (Marinov), Zorka Kinkela (Šiminićeva), Ivanka Puž (Ivulićeva), Zorka Mohorić (Matina), Johan Sušanj (Lucijin) i Franjo Stanić (Lucetinićev). Voditelj zbora bio je Marjan Dukić iz Kastva.

Godine 2014., povodom 15-te obljetnice, klapa je objavila drugi album "Naš kanat i pisma", posvećen glazbenom nasljeđu Istre, Kvarnera i Dalmacije.
Na "17. Festivalu klapa Istre i Kvarnera", 2014. godine u Buzetu, osvojila je nagradu za najbolju izvedbu napjeva s elementima istarsko - primorskog melosa, koju dodjeljuje "Hrvatski radio - Radio Pula".

U posljednje tri godine domaćini su lipanjskom "Susretu klapa" na Zvonećoj koji se održava povodom "Antonjice".

Svoju svestranost "Zvonejski kanturi" dokazuju i višegodišnjim sudjelovanjem u opernim izvedbama "HNK Ivana pl. Zajc" u Rijeci - "Cavalleria Rusticana" (2010/11/12/13) i "Aida" (2013/14).

Slika 11. Zvonejski kanturi

Izvor:http://www.caskalica.com/klapa-zvonejski-kanturi-sutra-u-ikb-ca-skalici/ (07.07.2016.)

9. "COUNTRY HOUSE ATELIER STARINA" ZVONEĆA

Vedran Ružić, student 3. godine Akademije primijenjenih umjetnosti u Rijeci, odlučio je urediti starinu 2010. godine. O Zvonećoj zna malo i ne usudi se nazvati Zvonećanom. Kako kaže, ipak je to čast. Od susjeda, prolaznika, dragih ljudi, iz dana u dan saznaje neke nove spoznaje o tom divnom selu mira i tišine. Divi se pogledu sa "Zvonejskih njiva", šetnji po selu, tihim noćima. Upravo ta tišina, zrak, opuštenost u istraživanju samoga sebe, nagnalo ga je još od djetinjstva da zamišlja svoj rad ostvariti baš ondje.

Profesionalno se bavi glazbom, pa najviše vikendima boravi vježbajući u "Starina atelieru". Ponekad ga ljudi iz sela dolaze tražiti i gledati radove. Ima još jedan atelier na Voloskom, pa zbog blizine izloženih radova moru, ljudi dođu u posjet morskom atelieru, no uvjerava svih i zna da je tako, da ima samo jedan atelier, onaj na

Zvonećoj. Ljudi bi dolazili u još većem broju da to znaju, a to mu je upravo cilj čim završi akademiju. Ovako priprema sebe i potencijalne posjetitelje.

Slikarstvom se profesionalno bavi 6 godina i to je njegova prva ljubav, još iz vremena vrtića. Dojmovi ljudi oko njegovih slika i ateliera su izvanredni i ponosan je na to. Kako i dalje upoznaje neke tradicionalne zvonejske običaje, dodaje da mu ljudi ne zamjere ukoliko na svojim slikama doda još neki detalj koji njemu daje smisla, i možda je tek malo prenesen iz fantazije njegovih snova.

10. FRANJO MATETIĆ I NJEGOVE KNJIGE

Franjo Matetić rođen je 10. kolovoza 1921. godine na Zvonećoj. Po profesiji je bio zidar. Odličan je znalac prošlosti svoga rodnog kraja. Tek u 75–oj godini odlučio se o tome pisati. Ohrabren svojom prvom knjigom "Zvoneća svojni", izdao je drugo izdanje, 2001. godine pod nazivom "Nona Tonka", zatim treće izdanje "Breme i počivalo", te na kraju "Moja staza". Umro je u 94. godini, 1. prosinca 2015. godine.

„Zvoneća svojni"

Prvi roman Franje Matetića objavljen 1999. godine. U središtu romana je povijest obitelji "Kinkela" od 19. do 20. stoljeća. Stvara roman povezujući sjećanja i posreduje kolektivno pamćenje. Važno je spomenuti da je Jardasov etnografski rad o Kastavštini bio vrlo dobro poznat Matetiću. Nadalje, Matetić je bio Jardasov kazivač na Zvonećoj 1947. godine. Roman Zvoneća svojni donosi poetsku kronologiju društva. Tijek radnje obuhvaća vrijeme kad Zvoneća doživljava najveće uzlete i padove. Fabula romana započinje u siječnju druge polovice 19. stoljeća, smrću neimenovanog stanovnika na Zvonećoj. Pogrebna povorka ide do Kastva, jer Zvoneća u to vrijeme nije imala crkvu i groblje.

Čuvene "Zvonejske njivi" također su dio ovog romana. One su egzistencijalni okvir nekadašnjeg života na Zvonećoj.

Spominje zvonejski blagdan Antonju (17.siječnja) koji je shvaćen kao godišnji blagdan. Središnju ulogu imaju i zvončari.

Pozornost pridaje i svetačkim blagdanima: Badnjak, Božić, Sveta tri kralja,

Antonja, Uskrs, Tijelovo, Antonjica, Petrova, Martinja, i drugi.

Između 1870. i 1880. godine Europom hara kolera koja će zahvatiti i Zvoneću. Ljudi se pokušavaju obraniti starim načinima liječenja. Molitve i širenje kršćanske vjere su stalno prisutni elementi u romanu. Na kraju epidemije umiru Tonini nasljednici Mate i Jelica, a sin Ive ide ujaku Jožetu, dok kći Katica ide baki. Sva bitna događanja na Zvonećoj određena su poljoprivrednim radovima i proizvodnjom vina - "Jarbole".

Matetić opisuje kako je njemačka vojska nakon 1943. godine na Zvonećoj provodila nasilne mjere, prisilni rad i izgradnju bunkera.

Slika 12. Bunker na Zvonećoj

Izvor: http://www.mojarijeka.hr/vijesti/setnja-napustenim-utvrdama-sv-katarina-i-veli-vrh
(07.07.2016.)

„Nona Tonka"

Druga po redu tiskana knjiga Franje Matetića. Opisuje život glavnog lika - Tonke Andrinove. Autor dočarava običaje, život i rad naselja liburnijskog zaleđa iz 19. u 20. stoljeće. Roman je pisan čakavskim narječjem, te obiluje brojnim čakavskim zabavnim izrazima. Opisuje se Tonkin život od rođenja pa sve do njezine smrti. U svojih 94 godine Tonka je završila svoj životni put. U njemu je bilo više gorkih nego slatkih i lakih dana.

„Breme i počivalo"

U ovoj knjizi Franjo Matetić bilježi kroz godišnje i životne običaje opise tradicijske arhitekture, svakodnevne poslove, lokalnu floru i faunu te druge prirodne fenomene u Općini Matulji. Ovo je zavičajna knjiga za mnoga mjesta. U pisanju ove knjige Franjo Matetić ugledao se na knjigu Ive Jardasa - Kastavština. Iskustvom življenja na Zvonećoj, Franjo Matetić iznosi predložak osobnom perspektivom. Na taj je način spojio etnografsko pisanje i ono što je proživio. Ilustrira događaje iz vlastitog iskustva na vrlo duhovit način. Mnogi ljudi bi poželjeli ostaviti ovakav trag, ali se ne usuđuju.

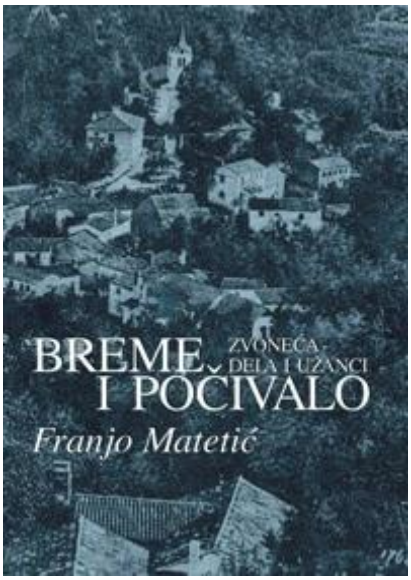
„Moja staza“

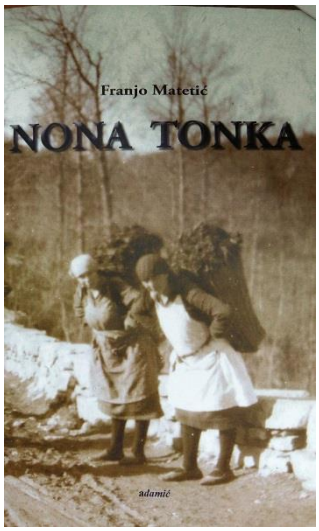
Ovo je autobiografski roman u kojem Matetić piše o svom životu od rođenja – djetinjstvo, školovanje, mladost, osnivanje vlastite obitelji, posao ... Posebno ističe vlastitu mobilizaciju u talijansku vojsku i ratno iskustvo. Na kraju svake njegove knjige je rječnik manje poznatih riječi koje omogućuju lakše čitanje knjige, budući da su pisane čakavskim narječjem.

Slika 13. Knjiga „Zvoneća svojni“
Slika 14. Na slici je Franjo Matetić
Slika 15. Knjiga „Breme i počivalo"
Slika 16. Knjiga „Nona Tonka"
Slika 17. Knjiga „Moja staza"

Izvor: http://www.klub-susacana.hr/revija/clanak.asp?Num=77&C=15
http://www.nabava.net/knjizevnost__5950/zvoneca-svojni__5735481
http://naklada-kvarner.com/?page_id=53
https://www.google.hr/search?q=moja+staza+franjo+mateti%C4%87&espv=2&biw=1360&bih=667&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiAls3WxePNAhVI8RQKHRw1CS4Q_AUIBigB#imgrc=x4t-vncq8ME_3M%3A (07.07.2016.)

11. PJESNIČKA ZBIRKA VJEKOSLAVE JURDANE "ZVONEJSKE LUMBRELI"

1966. godine, majka i otac Vjekoslave Jurdane došli su na Zvoneću. Majka kao učiteljica, dobila je stan u kojem je morala živjeti. Tu su se rodile Vjekoslava i njezina sestra blizanka Jasna, 1967. godine. Sve do 13. godine živjela je na Zvonećoj. U razgovoru sa njom saznajem da su to bile predivne i posebne godine njezinog djetinjstva. Svi u selu dobro su ih poznavali, bile su slatke plavokose djevojčice, pa su ih nazvali "bele glavi".

Vjekoslava je svaki dan odlazila po mlijeko do obitelji Kinkela (Kalinovi) i postala gotovo njihov član obitelji. Nonić Kalinov naučio ju je i pjesmicu "Jež prez brageš", koju su ona i sestra recitirale nedavno na Radio Rijeci.

Sve to je nestalo kada se sa obitelji preselila u grad Rijeku. Za nju i sestru je to bio šok, tragedija i životno tugovanje koje su dugo vremena osjećale. Za nju i sestru je Zvoneća ostala, kako je sama rekla "locus amoenus" tupos ljudskog mjesta, idile i rajskog života.

Završila je studij južnoslavenskih jezika i književnosti u Rijeci. Ondje je i doktorirala. Objavila je knjigu "Povijest kao sudbina. Život i stvaralaštvo Drage Gervaisa". Nagrađena je priznanjem Grada Opatije. Za djecu je pisala pjesme koje su uglazbljene. Radila je kao profesorica hrvatskog jezika i književnosti u osnovnoj školi u Opatiji. Trenutno radi kao profesorica na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli i predaje Dječju književnost i Usmenu zavičajnu baštinu.

U četrdesetim godinama života odlučila je sve o Zvonećoj napisati u poetskoj zbirci, u pjesmama koje su nastale kao erupcija duše i vraćanje prošlim vremenima. Zbirka je nastala kao unutarnji poziv, zov milosti da to učini. U njoj je opisala život krajem sedamdesetih godina 20. stoljeća. Zbirka predstavlja osobit doprinos zavičajne kulture Zvoneće i okolice. Okuplja šezdesetak pjesama na lokalnom dijalektu. Pjesme su razvrstane u pet ciklusa koji svojim naslovima ukazuju na sadržajnu strukturu zbirke. Sve je prikazano iz perspektive lirskog subjekta koji je jednom živio taj život i morao naglo otići. Pjeva o zvonejskoj gastronomiji, običajima, poljoprivredi, plodovima zvonejskog kraja: voću, povrću, zanimanjima ljudi, o tome kako su se igrali kao djeca.

Cijela zbirka nastala je brzo, u zamahu, nadahnuću koje ju je vodilo. Slijedila je snagu koja je bila tako lijepa za nju. Promocija je bila na Antonjici na Zvonećoj 2014. godine i sve to je podržala udruga "Jarbola" na čelu sa Alenom Kinkela koji je tada bio

predsjednik Mjesnog odbora Zvoneća.
Zbirku je oslikao mladi zvonejski slikar Vedran Ružić.

Osim same Zvoneće i Zvonećana, na pisanju je autoricu nadahnuo Franjo Matetić i sve što je on napisao. Osobno ga je poznavala, te je prilikom jednog posjeta njemu, u trenutku ugodnog i radosnog razgovora, uzviknuo da je ona prava Zvonećanka. Nadalje, Franju Matetića je vrlo dobro poznavala, sjeća se njegovog govora, bavljenja etno-temama, bugarenja, dijeljenja svega što zna o prošlosti na Zvonećoj. Sva njegova djela su jako djelovala na autoricu. Posebno joj se dojmila knjiga "Moja staza". To djelo joj je dalo završni i konačni pečat za pisanje zbirke.

Zanimljivo je kako je selo Zvoneća, pomalo zapušteno, "stvorilo" cijeli književni opus[23]. Ni mnogo veće sredine ne mogu se pohvaliti takvim književnim ispisom. To je fenomen, kako kaže Vjekoslava Jurdana. Njezino srce i duša, stvorili su nadogradnju, nastavak toga temeljnog, zvonejskog opusa Franje Matetića. Zbog toga je cijeli jedan dio zbirke "Carmina Matetichiana" posvećen Matetiću, u kojemu je na njegove odabrane rečenice, pisala svoje stihove, stvarajući jedan citatni dijalog s Matetićevom prozom. Ističe također nadahnute razgovore s Matetićevim sinom, gospodinom Milovanom Matetićem, s kojim je mnogo puta imala radosne prilike razgovarati i koji je pročitao njezine stihove prije nego su objavljeni.

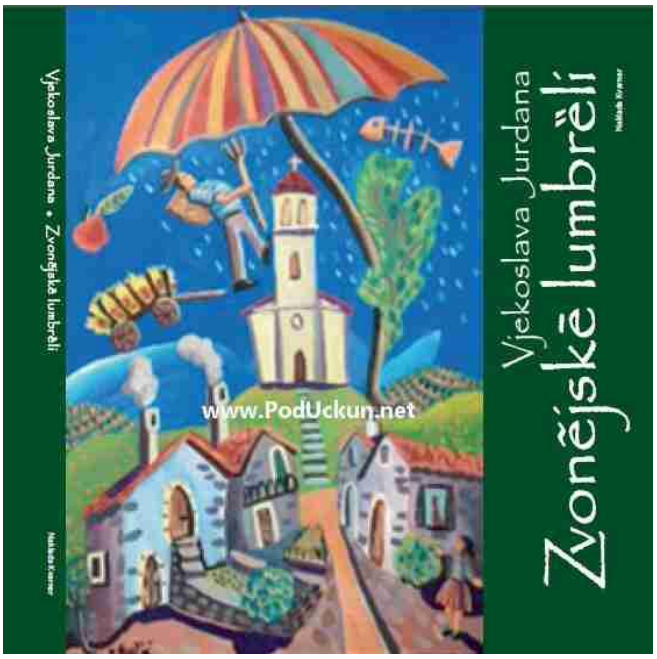
Dok je pisala zbirku, autorica se osjećala divno. Vraćala se vlastitim korijenima, svojoj duši i svemu onomu što je nekada davno izgubljeno. Ono što je morala napustiti i što se nikad neće vratiti. Umjetnost književnosti omogućava putovanje kroz vrijeme, ona svjedoči o vječnom trenutku. Egzil je neprežaljena tuga, a otići iz rodnog mjesta jest egzil. Primjerice, nadodaje autorica, Drago Gervais je svoje stihove napisao upravo u egzilu. Iz pozicije egzila, javlja se neizbježno, i kao popratni simbol, nostalgija-bol zbog gubitka rodnog zavičaja. Nostalgija je stanje iz kojeg dolaze stihovi koji omogućuju suočenje sa boli, ali i u konačnici stanje melankolije. Melankolija je egzistencijalno stanje u kojem nepovratno izgubljeni objekt postaje introjiciran, odnosno sastavni dio duše. Tako Zvoneća postaje neodvojiva od prostora sjećanja i pjesničke distribucije. Otuda i sam naslov "Zvonejske lumbreli". Naime, 2013. godine kada je posjetila obitelj Kalinovih, počela se prisjećati starih vremena, radosnog djetinjstva, svih zgoda i nezgoda. Kada je došlo vrijeme za rastanak, Bogdan Kinkela joj je pružio ruku i rekao: "Ma nan je bilo lepo... Smo stare lumbreli opirali!" Zatim joj je

[23] Književni opus – sve te knjige su tiskane u Nakladi Kvarner gdje se osobito angažirao prijatelj Zvoneće gospodin Franjo Butorac

pojasnio što znači ta fraza, a znači prisjećati se starih vremena, evocirati uspomene, oživjeti ih.

U pjesmi "Zvoneća", stanje melankolije nije samo izraz likovnog subjekta, nego neminovno "prelazi" i na onoga koji čita, prima te stihove. Dok čitam pjesmu „Zvoneća“ jako se rastužim, jer zamišljam kako bih i ja jednog dana mogla otići živjeti u drugo mjesto sa svojom obitelji. To znači da zbirka nije tek autobiografski izraz jedne osobne sudbine, nego poetska slika o stanju ljudske duše i njezinoj povezanosti s rodnim krajem. Autor kao umjetnik stvara imaginarni prostor slobode kojoj je mjesto poprište utjelovljenja pa stoga mjesto ima jednu sudbinu, a to je čovjek koji od njega čini što hoće. To znači poštovati mjesto i omogućiti svojim doprinosom životu toga mjesta. Tako svatko od nas stvara poeziju na različite načine.

Slika 18. Knjiga "Zvonejske lumbreli"

Izvor: http://www.liburnija.net/jarbola-i-domaca-pisana-beseda-kao-glavni-aduti-antonjice-zvoneca/

12. "ALA, ĆEMO JENU! ZVONEJSKI STARINSKI KANAT"

Na „Antonjicu“ 13. lipnja 2016. godine, izdan je CD s popratnom knjižicom posvećenom zvonejskom starinskom kantu. Izdanje je objavila Naklada Kvarner, a predstavljanje je održano u osnovnoj školi na Zvonećoj. Taj nosač zvuka snimljen je na temelju pronađenih glazbenih zapisa, a radi se o kantu Duška Prašelja i Lea Ivaničića u društvu lokalnih ljudi. Urednik, Ramiro Palmić dodao je da je ova glazba jedinstvenog zvuka, ali nedovoljno poznata javnosti. (Žic, 2016.)

Nakon Drugog svjetskog rata, Ivan Matetić Ronjgov počeo je dolaziti na Zvoneću. Dolazio bi u neku domaću kuću, porazgovarao i ispitivao o starinskom kantu i starim običajima. Rado je pojeo domaće hrane i popio čašu "Jarbole". Onda bi išao u zvonejsku oštariju i slušao starinski kanat. Zvoneća mu je davala zadovoljstvo u glazbi, kao ni jedno drugo mjesto Kastavštine.

Godine 1962. skupilo se društvo u „oštariji“[24] na Zdemeru. Organizator je bio mladi nastavnik u Osnovnoj školi Brešca, Leo Ivančić, a snimatelj Dušan Prašelj, nastavnik u riječkoj muzičkoj školi. Pjevali su i muškarci i žene. Kako nam je već poznato, rado su pjevali i stari i mladi. U stara vremena, ljudi nisu poznavali kanat, pa bi rekli "Ala ćemo jedanput zabugarit!" Bugarilo se je svaki dan, čak i u teškom poslu. Bugarile su i žene. Bile su sretne i uvijek spremne zabugarit.

Puno je starih kanti i pjevalo se na više načina, tijekom različitih prilika. Na primjer, kad se krstilo dijete, pjevalo se:

"*Igralo zlatno jabuko*
Na jenen stole gospodsken,
Stola je dole padalo,
Trin gradon vrata razbilo
Kastvu, Lovranu i Mošćenican nad moren..."

[24] Oštarija - gostionica

Ako su išli raditi u klanjsku šumu pjevali su:

"Zašal v onu goru
S ke beli dan shaja,
Sretal san divojku
Za kun san umiral.
Dobro jutro, neznana divojko,
Ona niš ne reče nego se nasmeje."

Kada su morali ići u vojsku pjevali su:

"Zbogon otac, zbogon mamo,
Zbogon brati i sestrice
Zbogon si, si, si,
Va rastanku jesmo mi,
Ostaj zbogon selo, selo i divojke,
Ostaj zbogon milo drago moje."

Sve te pjesme najčešće su završavale sa "Nina nena, oja nina nena!" (Matetić, 2011: 110, 255, 263)

Zvonećani čuvaju i žive svoj identitet koji se posebno ističe u glazbenom segmentu. Dijelom zahvaljujući usmenoj tradiciji, ali i utjecajem Ivana Matetića Ronjgova. Matetića su na Zvoneću privukli intervali dvopjeva, tzv. bugarenja. Karakteristika tog pjevanja je četverotonski i šestotonski sustav.

Ivan Matetić Ronjov rođen je 10. travnja 1880. godine u selu Ronjgi u Kastavštini. U koparskoj osnovnoj školi zapažen je njegov muzički talent. Od 1889. do 1912. godine radi kao učitelj u Žminju, Barbanu, Kanfanaru, Pićanu, Klani i Opatiji. Diplomirao je 1922. godine na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji, te nakon tri godine postaje tajnik te iste akademije. Umro je 27. lipnja 1960. godine u Lovranu. Zahvaljujući njemu, narodna muzika Istre i Hrvatskog primorja našla je mjesto u tonskom sistemu umjetničke muzike. Postavio je temelj za umjetničko oblikovanje kompozicija osnovanih na narodnom melosu.

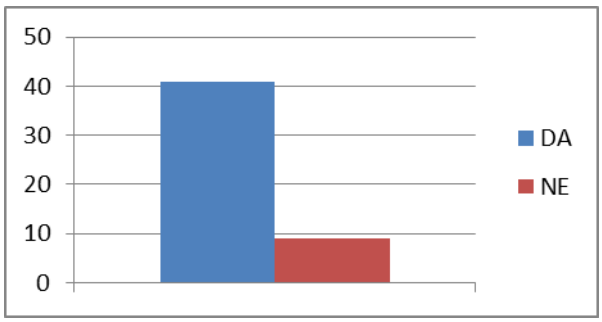
13. ANKETA

Provedeno je anketno istraživanje ljudi koji žive na Zvonećoj. U anketnom upitniku sudjelovalo je 50 ispitanika, 28 žena i 22 muškarca. Od 50 ispitanika 26% je bilo mlađih od 30 godina, od toga 6 muškaraca i 7 žena. Ispitanici u starosti od 31. do 40. godine čine 14% ispitanika, od toga 4 muškarca i 3 žene. 24% ispitanika ima 41. do 50. godina, od toga 6 žena i 6 muškaraca. Od 51. do 60. godine bilo je 20% ispitanika, od toga 4 muškarca i 6 žena. Posljednji ispitanici, od 61. do 80. godine zauzimaju 16%, od toga 3 muškarca i 5 žena.

87% ispitanika ima djecu. Od toga, 22 žene i 15 muškaraca. Od 13 ispitanika koji nemaju djecu, 8 od njih su muškarci, a 5 žene. Najveći broj, 27 ispitanika ima dva djeteta, 9 ispitanika ima jedno dijete, i jedan ispitanik ima troje djece. Što se tiče dobi djece, najveći broj ispitanika, 13, imaju djecu starosti od 10 - 20 godina. Samo 3 ispitanika imaju djecu do 5 godina. 8 anketiranih ispitanika ima djecu stariju od 35 godina.

Tijekom provedenog istraživanja prikupljena su mišljenja ispitanika o običajima na Zvonećoj te koliko su djeca uključena u njih, i čime se može poboljšati u očuvanju *pusnih* i ostalih običaja. Provedena je statistička obrada podataka u Microsoft Excelu. U nastavku su prikazani grafički podaci.

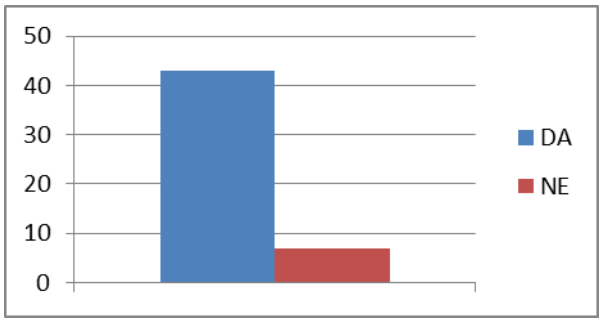
Grafikon 1 : Jeste li upoznati s prošlosti sela Zvoneća?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Iz prvog grafikona možemo vidjeti da je 82% ispitanika upoznato sa prošlosti sela Zvoneća, dok 18% nije. Važno je napomenuti da anketirani ispitanici nisu svi rodom iz Zvoneće. Nekoliko ispitanika je doselilo prije nekoliko godina. Smatra se da su oni u ovih 18% ispitanika.

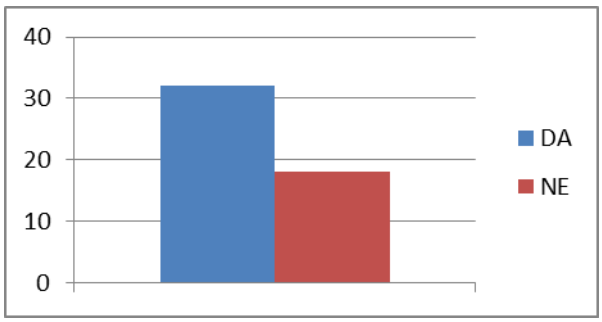
Grafikon 2 : Smatrate li da bi na Zvonećoj i dalje trebali postojati škola i vrtić bez obzira na broj djece?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Iz grafikona 2. je vidljivo da 86% ispitanika smatra da bi na Zvonećoj i dalje trebale postojati ustanove za odgoj i obrazovanje, dok ostalih 14% smatra da ne bi. Jedna osoba je čak napomenula kako smatra da ne bi trebale postojati, jer je dosta blizu centralna ustanova Osnovne škole "Drago Gervais" u Brešcima, gdje je ujedno i dječji vrtić.

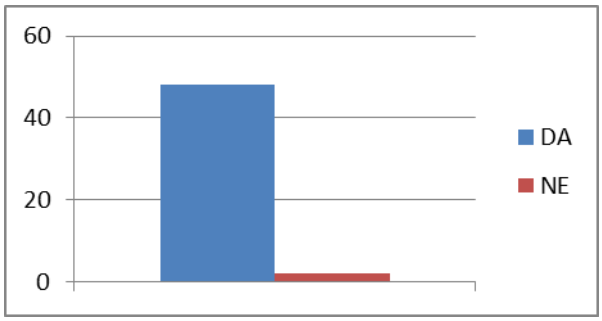
Grafikon 3 : Smatrate li da na Zvonećoj postoji budućnost za razvoj djece?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Analizirajući grafikon 3. vidljivo je da 64% ispitanika smatra da na Zvonećoj postoji budućnost za razvoj djece. 36% ispitanika smatra da ne postoji.

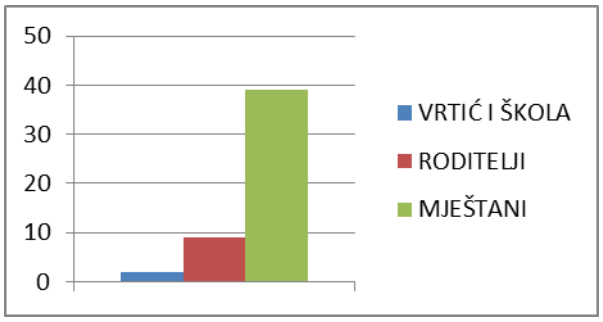
Grafikon 4 : Jesu li djeca uključena u *pusne* običaje na Zvonećoj?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Iz grafikona 4. možemo iščitati da većina, 96% ispitanika smatra da su djeca uključena u *pusne* običaje na Zvonećoj. 4% ispitanika smatra da nisu. Vjerojatno su to ispitanici koji ni sami nisu uključeni u *pusna* zbivanja.

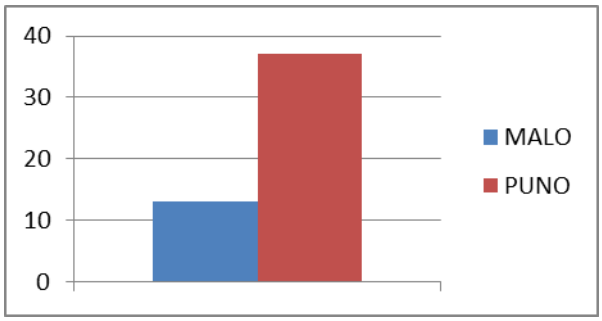
Grafikon 5 : Ako jesu, tko ih uključuje?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Grafikon 5. prikazuje mišljenja ispitanika o uključivanju u *pusna* zbivanja kod djece. 78% ispitanika smatra da djecu uključuju mještani, 18% da ih uključuju roditelji, te 4% da ih uključuju odgojno–obrazovne ustanove.

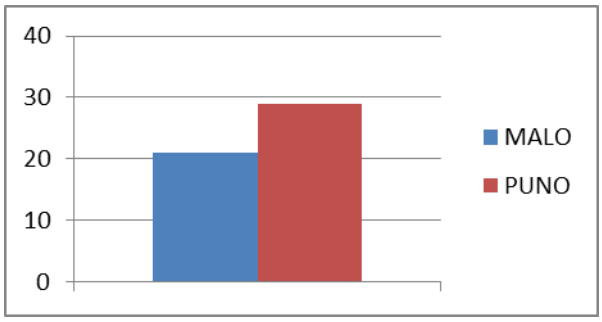
Grafikon 6 : Koliko su djeca zainteresirana za *pusne* običaje?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

U grafikonu 6. postavlja se pitanje zainteresiranosti djece za *pusne* običaje. Možemo iščitati da većina ispitanika, točnije 76% smatra da su djeca puno zainteresirana. 24% ispitanika smatra da djeca nisu, ili su malo zainteresirana.

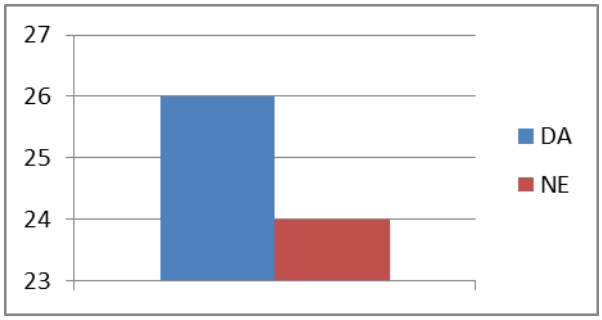
Grafikon 7 : Koliko suvremeno doba utječe na tradiciju *pusnih* običaja kod djece?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

U grafikonu 7. možemo vidjeti da 58% ispitanika smatra da suvremeno doba puno utječe na tradiciju *pusnih* običaja kod djece, dok ostalih 42% smatra da utječe malo.

Grafikon 8 : Postoji li mogućnost da tijekom godina *pusni* običaji padnu u zaborav?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Na veliko iznenađenje, iz grafikona 8. zaključujemo da ispitanici smatraju da tijekom godina *pusni* običaji mogu pasti u zaborav, i to njih 52%. 48% ispitanika smatra da ne mogu, zbog povijesti ovog mjesta te važnosti ove tradicije.

Analizirajući rezultate cjelokupne ankete provedene na 50 ispitanika na području Zvoneće, dolazimo do raznih zaključaka. Naime, djeca su uvelike zainteresirana za *pusne* običaje ovoga kraja, te se smatra da zbog toga ne bi trebali pasti u zaborav, ali većina ljudi ipak smatra da bi tijekom godina mogli. Bilo bi potrebno osmisliti više aktivnosti u koje su uključena djeca, a uz to informirati nove naraštaje o prošlosti i običajima. Također, odrasli bi trebali više komunicirati jedni s drugima. Uvelike bi pridonijelo ponovno otvaranje vrtića i škole koja bi djecu poticala i uključivala u razna *pusna* događanja, od smotri, plesova, povorki te poticala djecu na sudjelovanje, druženje i boljitak razvitka zajednice.

14. ZAKLJUČAK

Tradicija je usmena ili pismena predaja običaja unutar jedne kulture. Dječji vrtići bi trebali upoznati tradiciju i običaje svog zavičaja, te ih prenositi na najmlađe naraštaje različitim načinima i sredstvima. Također bi trebali pronaći učinkovite strategije da djeci približe komunikaciju s prirodom, baštinom i kulturom. U radu odgojitelja i roditelja važno je poticati razvoj djeteta, kreativnost, znatiželju, približiti kulturu i običaje na zabavan i kreativan način. Važno je pratiti razvoj djeteta i pridati važnost dječjem mišljenju. *Pusni* običaji razvijaju maštu kod djece, te usvajanje novih pojmova.

Naša je odgovornost da se zalažemo u očuvanju kulturnih dobara i običaja na Zvonećoj, te da prenosimo na najmlađe naraštaje na kojima ostaje budućnost.
Kroz rad se nastoji prikazati važnost upoznavanja djece s vlastitim zavičajem, tradicijama i običajima kako bi ih sačuvali u budućnosti. Važno je njegovati baštinu s najmlađima zato što je baština uzor da se dijete socijalizira i odgoji.

Tijekom pisanja završnog rada provedeno je anketno istraživanje. U anketi se postavilo deset pitanja o kojima se najviše govorilo o budućnosti djece na Zvonećoj. Mora se naglasiti da se anketiralo samo stanovništvo na Zvonećoj, ali i nekoliko ljudi koji nisu rodom iz Zvoneće. Svrha istraživanja je mišljenje ljudi koji žive na Zvonećoj o *pusnim* običajima, te kakav utjecaj imaju na dijete. Kroz istraživanje zaključeno je da *pusni* običaji povezuju dijete sa zajednicom te imaju utjecaj na djetetov odgoj. Ukoliko je obitelj uključena u *pusna* zbivanja, biti će i dijete. Obitelj ima veliki utjecaj na širenje tradicije kod djece. Također se posebna pozornost pridaje odgojiteljima i učiteljima u odgojno–obrazovnim ustanovama i njihovom programu. Dijete je potrebno zainteresirati za običaje i *Pust,* a ne mu nametati tuđa mišljenja. Važno je posjećivati manifestacije i razna događanja za vrijeme *Pusta,* također se uključivati u povorke i okupljanja djece i odraslih. Najvažnije je da dijete uči od svojih roditelja, mještana, u odgojno–obrazovnim ustanovama, i da zna cijeniti kulturu svoga mjesta.
No, u selu Zvoneća nema takve ustanove, niti formalne institucije, barem udruge, koja bi se organizirano, planski i smisleno bavila očuvanjem tradicija u odgojno-obrazovnom radu, naime u radu s najmlađim mještanima.

Anketa je pokazala da postoji bojazan mještana da će se običaji zaboraviti. Stoga bi valjalo što prije iznaći načine kako usmjereno organizirati u tom pogledu rad s najmlađima.

LITERATURA

- Alberi, D. (1997.) *Istria, storia, arte, cultura.* Trieste: Lint.
- Anić, V. (1991.) *Rječnik hrvatskog jezika.* Novi Liber.
- Bratulić, V. (1978.) *Popis stanovništva „Primorskog gubernija“ u „Kraljevini Iliriji“ iz 1818. godine. Jadranski zbornik 10:* 309-310.
- Ekl, V. (1983.) *Liburnijske teme Opatija, Knjiga 5.* Opatija.
- Gilić, S. (2010.) *Općina Matulji, onomastički podaci po naseljima.* Matulji: Općina Matulji.
- Gržinić, J. i Jurdana, V. (2011.) Od etnografije do romana i natrag*. Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku (48) 2.* str. 137-163.
- Gržinić, J. (2010.) *Locus Amoenus u romanu Zvoneća svojni Franje Matetića.* Zbornik sažetaka, Rijeka: Hrvatskoga filološkog društva.
- Grgurić, D. (1996.) *Bugarenje u Žejanama. Liburnijske teme 9*: 308-318.
- Jardas, I. (1957.) *Kastavština: građa o narodnom životu i običajima u kastavskom govoru.* Zagreb.
- Jurdana, V. (2014.) *Zvonejske lumbreli.* Rijeka: Naklada Kvarner.
- Jelinčić, D. A. (2008.) *Abeceda kulturnog turizma.* Zagreb: Meandarmedia.
- Laginja, M. (1978.) *Kastav grad i općina*. *Zbornik Kastavštine 1.*
- Lisac, J. (2009.) *Hrvatska dijalektologija 2, Čakavsko narječje.* Zagreb: Golden marketing.
- Malez, M. (1974.) *Istraživanje paleolitika i mezolitika na području Liburnije. Liburnijske teme 1:*19-48.
- Matetić, F. (1999.) *Zvoneća svojni.* Rijeka: Adamić.
- Matetić, F. (2010.) *Nona Tonka.* Rijeka: Adamić.
- Matetić, F. (2011.) *Breme i počivalo- dela i užanci.* Rijeka: Naklada Kvarner.
- Matetić, F. (2013.) *Moja staza.* Rijeka: Naklada Kvarner.
- Matetić, M., Palmić, R. (2016.) *Ala, ćemo jenu! Zvonejski starinski kanat.* Naklada Kvarner, Ustanova *Ivan Matetić Ronjgov* Rijeka.
- Munić, D. (1996.) *Matulji od prvih tragova života do imena naselja. Liburnijske teme* 9: 17-29
- Munić, D. (1998.) *Kastav u srednjem vijeku. Društveni odnosi u kastavskoj općini u razvijenom srednjem vijeku: rasprave o Kastvu i Kastavskom statutu, 2.* dop. izdanje. Rijeka: Izdavači centar.

- Nikočević, L. (1996.) *Se za stare užanci- promjena značenja pokladnih običaja u zapadnom dijelu Kastavštine. Liburnijske teme 9:* 241-250. Općina Matulji
- Nikočević, L. (2014.) *Zvončari i njihovi odjeci.* Pazin.
- Ogurlić, D. (2012.) *Pusna kuharica. Z*agreb: Adamić.
- Peloza, M. (1983.) *Pregled povijesti Opatijskog krasa. Liburnijske teme 5: 63-82.*
- Sušanj, V. (1996.) *Zvonejske njivi. Liburnijske teme 9:* 139-203. Matulji*:* Tiskara Rijeka.
- Šepić- Bertin, F. (1997.) *Zvončari, partenjaki, feštari, maškare: mesopusni običaji Kastavštine i okolice.* Izdavački centar Rijeka.

Diplomski radovi:

- Kalčić, M. (2005.) *Turistička valoriziranost općine Matulji.* Sveučilište u Rijeci: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
- Ružić, F. (2008.) *Jarbola.* Veleučilište u Rijeci: Stručni studij mediteranske poljoprivrede.

Internet izvori:

Dječji vrtić Matulji

- http://www.djecjivrticmatulji.hr/

Liburnija

- http://www.liburnija.net/foto-video-mica-zvoncarska-smotra-okupila-preko-300-sudionika-zvoneca/
- http://www.liburnija.net/foto-uspjesan-projekt-ocuvanja-tradicionalnih-nasada-zvonejske-njivi-dobile-vodu-zvoneca/
- http://www.liburnija.net/foto-predstavljanjem-knjige-zvonejske-lumbreli-i-promocijom-jarbole-obiljezena-antonjica-zvoneca/
- http://www.liburnija.net/tag/jarbola/
- http://www.liburnija.net/foto-zvonejski-zvoncari-storili-uzancu/
- http://www.caskalica.com/klapa-zvonejski-kanturi-sutra-u-ikb-ca-skalici/

- http://www.liburnija.net/foto-u-znaku-pjesme-i-vina-obiljezena-tradicionalna-festa-antonjica-na-zvonecoj-matulji/)

Od etnografije do romana i natrag

- http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=111489

Sveti Antun Pustinjak

- https://www.bitno.net/vjera/sveti-antun-pustinjak-svetac-kojeg-su-progonili-demoni/

Sveti Antun Padovanski (životopis)

- http://www.sv-antun.hr/zivotopis-sv-antuna/

Hrvatski pravopis

- http://pravopis.hr/rjecnik/

Crkva svetog Antuna i bunker na Zvonećoj

- http://hr.worldmapz.com/admin3/35114021018_en.htm

Franjo Matetić i njegove knjige

- http://www.klub-susacana.hr/revija/clanak.asp?Num=77&C=15
- http://www.nabava.net/knjizevnost__5950/zvoneca-svojni__5735481
- http://naklada-kvarner.com/?page_id=53
- https://www.google.hr/search?q=moja+staza+franjo+mateti%C4%87&espv=2&biw=1360&bih=667&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiAls3WxePNAhVI8RQKHRw1CS4Q_AUIBigB#imgrc=x4t-vncq8ME_3M%3A

POPIS ILUSTRACIJA

Grafikoni:

Grafikon 1. Jeste li upoznati s prošlosti sela Zvoneća?.....41
Grafikon 2. Smatrate li da bi na Zvonećoj i dalje trebala postojati škola i vrtić bez obzira na broj djece?.....42
Grafikon 3. Smatrate li da na Zvonećoj postoji budućnost za razvoj djece?.....42
Grafikon 4. Jesu li djeca uključena u *pusne* običaje na Zvonećoj?.....43
Grafikon 5. Ako jesu, tko ih uključuje?.....43
Grafikon 6. Koliko su djeca zainteresirana za *pusne* običaje?.....44
Grafikon 7. Koliko suvremeno doba utječe na tradiciju *pusnih* običaja kod djece?.....44
Grafikon 8. Postoji li mogućnost da tijekom godina *pusni* običaji padnu u zaborav?.....45

Fotografije:

Slika 1. Crkva sv. Antuna.....10
Slika 2. Zvonejski zvončari.....17
Slika 3. Put kretanja na "Mićoj zvončarskoj smotri".....19
Slika 4. Oslikan grozd "Jarbole".....24
Slika 5. Zvonejske njivi.....26
Slika 6. Dvorić pul lehi.....27
Slika 7. Novi zid.....27
Slika 8. Stari zid.....28
Slika 9. Vertikalna komunikacija. Kameni skalini.....28
Slika 10. Horizontalna komunikacija, glavni put na njive.....29
Slika 11. Zvonejski kanturi.....31
Slika 12. Bunker na Zvonećoj.....33
Slika 13. Knjiga „Zvoneća svojni“.....35
Slika 14. Franjo Matetić.....35
Slika 15. Knjiga „Breme i počivalo".....35
Slika 16. Knjiga „Nona Tonka“.....35
Slika 17. Knjiga „Moja staza“.....35
Slika 18. Knjiga „Zvonejske lumbreli".....38

PRILOZI

ANKETA

MUŠKO ŽENSKO

DOBNA SKUPINA: 20-30 30-40 40-50 50-60 60-80 80-100

IJMATE LI DJECU: DA NE

KOLIKO_____

DOBNA SKUPINA DJECE: DO 5 5-10 10-20 20-30 35<

Molim Vas da kod svakog odgovora zaokružite jedan odgovor!

1.Jeste li upoznati s prošlosti sela Zvoneća?

DA NE

2.Smatrate li da bi na Zvonećoj i dalje trebala postojati škola i vrtić bez obzira na broj djece?

DA NE

3.Smatrate li da na Zvonećoj postoji budućnost za razvoj djece?

DA NE

4.Jesu li djeca uključena u pusne običaje na Zvonećoj?

DA NE

5.Ako jesu, tko ih uključuje?

VRTIĆ I ŠKOLA

RODITELJI

MJEŠTANI

6.Ako nisu, navedite razlog zašto nisu!

_____

_____

_____

_____

_____

7.Koliko su djeca zainteresirana za *pusne* običaje?

MALO

PUNO

8.Koliko suvremeno doba utječe na tradiciju *pusnih* običaja kod djece?

MALO

PUNO

9.Postoji li mogućnost da tijekom godina *pusni* običaji padnu u zaborav?

DA NE

10.Prema Vašem mišljenju na koji bi se način moglo doprinijeti još boljem očuvanju *pusnih* i ostalih običaja na Zvonećoj?

_____

_____

_____

_____

_____Hvala :D